

HÁBORÚS BŰNÖS VAGY ÁLDOZAT?

Kis József

Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára, Miskolc

Absztrakt: Vizsgálódásunk tárgyát a politikai természetű miskolci büntetőeljárások képezik 1945 és 1949 között. Tanulmányunk nagyobb részét a miskolci népbírói eljárások története, ismertetése alkotja, emellett azonban figyelemmel kellett lenni a rendőri büntetőintézkedésekre (rendőri őrizet, letartóztatás, internálás), a szovjet katonaság által elhurcolt és hadbíró elé állított személyekre, valamint azon bírósági perekre, amelyek ugyan hivatalosan politikai háttérrel nem bírtak, a gyakorlatban szintisza politikai céllal kezdődtek, illetve végződtek. Ez többségében népbírói eljárásokat jelent, de a miskolci népbírói eljárások nem jelenthetik számunkra csupán a Miskolci Népbírói eljárásait, hisz több ügyet a budapesti, még inkább a debreceni népbírói tárgyalta. Szükséges leszögezni, hogy tanulmányunk nem kívánja bebizonyítani az egyes népbírói döntések jogos vagy jogtalan voltát. Egyes esetekben megfogalmazunk ugyan kételyeket, túlnyomó többségben azonban csak azt kívánjuk bemutatni, hogy az 1945–1949 közötti politikai természetű büntetőeljárások milyen célcsoportok ellen, milyen módon, milyen intenzitással és milyen végeredménnyel folytak.

Kulcsszavak: II. világháború, népbírói eljárások, háborús bűnösök, politikai büntetőeljárások, szovjetizálás

Kutatásunkat nehezítette, hogy a megyei levéltárban csak töredékesen maradt meg a Miskolci Népbírói eljárások, illetve népbírói iratai, ezért vizsgálódásunk tárgyát primer források hiányában más forrásokra is ki kellett terjeszteni. Bár néhány népbírói ítélet – mivel az elítélteket vagyonekobzással is büntették – a földhivatal iratai között fellelhető volt, még mindig erősen érezhető volt a hiány. A kutatás kiterjedt a későbbi rehabilitációs eljárások során keletkezett megyei bírósági iratanyagra is, ezen iratok azonban leginkább a népbírói ítéletet tartalmazták (az eljárás teljes anyagát egyetlen esetben sem), vagy pedig megállapították, hogy a népbírói eljárás iratai nem voltak beszerezhetőek. Lehetőség lett volna a Népbírói Országos Tanácsa (a továbbiakban NOT) iratainak a kutatására, ehhez azonban információkkal kellett volna rendelkezni arról, kik ellen, mikor indult eljárás. Így végül vizsgálódásunkat a korabeli sajtóra is kiterjesztettük. Az újságok rendszeresen – bár nem teljeskörűen – számoltak be a népbírói eljárásokról, illetve azok végeredményéről. Természetesen a cikkek állításai forráskritikával kezelendők – így tanulmányunk tárgyát ezek vizsgálata más iratok hiányában egy-egy kivételétől eltekintve nem is képezheti –, ugyanakkor arra vonatkozóan viszonylag pontos adatokkal szolgálhatnak, hogy kik ellen, milyen váddal indult eljárás, s az milyen módon fejeződött be. Ugyancsak nem kívánunk foglalkozni a szakirodalom

által már feltárt különböző eljárások – igazoló bizottsági eljárás, internálás, népbírói eljárás – jogi háttérével (lásd ZINNER 1985; PAPP 2009; MIKÓ 2015).

RENDŐRSÉGI ELJÁRÁS

A II. világháború alatt már megfogalmazódott a későbbi győztesek között, hogy a háború során elkövetett cselekményekért bűnhődni kell. Ez társadalmi igény is volt, későbbi megvalósulása azonban már gyakran az állampolgárok ellenszenvét, sőt egyre inkább félelmét váltotta ki. Ennek egyaránt oka volt az eljárás alá vont illető személye, illetve a vele szembeni eljárás mikéntje. Már az eljárások legelső fázisában, a rendőrségi nyomozások szakaszában is megmutatkoztak a jogsértések. Különböző adatok alapján ugyanis valószínűsíthető, hogy a rendőrségi őrizet alá került személyek jelentős részét bántalmazták és arra kényszerítették őket, hogy saját magukra tegyenek terhelő vallomást. Rendőrségi túlkapasokkal feljelentés alapján még a rendőrségi igazoló bizottság is foglalkozott, sőt például Kiss József rendőrtanácsost, a diósgyőri kerületi kapitányság politikai osztályvezetőjét el is marasztalta.¹

¹ MNL BAZML. XVII. 417. 16/1945.

A mezőkeresztesi Vincze Lajost is súlyosan bántalmazták a rendőrségen. Erről a sértett a következőképpen számolt be: „Reinitz Sándor, Kassai és Schwartz nevű detektívek először levetkőztettek, majd lefektettek a szőnygre és a cigarettavéget – tüzesen – a mellüknek nyomták és összeverték.”² Megfélemlítésről beszélt a szintén letartóztatott Farkas János: „A detektívek erőszakokkal vették ki tőlem a nyilatkozatot és azért tettem azt, hogy nem akartam a szőnyegre kerülni.”³ A rendszeres bántalmazásra utal Dancza Lajos is visszaemlékezésében. Eszerint a miskolci rendőrkapitányságon a kihallgatások során „a kínzások, verések, kétségyszerítések, mondvasínált vallomások alapján jegyzőkönyvek születtek. [...] Volt közöttük olyan is, aki a megkínkoztatását nem merte elmondani még a fogolytársának sem” (DANCZA 1977). A bántalmazásokról tudtak, tudhattak a kommunista párt helyi vezetői is. Danczát Fogarasi Artúr, a rendőrség nyomozóosztályának vezetője épp az MKP nagymiskolci titkárára, Fekete Mihályra hivatkozva fenyegette meg: „Frenkel [vagyis Fogarasi – K. J.] kijelentette, ha nem fogadom el az itt felhozott vádakat, Fekete Mihály kijelentése szerint fognak velem eljárni, azaz fizikai kényszerrel” (DANCZA 1977).

A kegyetlenkedés mutatkozott meg az 1946. július 30-i miskolci lincselés gyanúsítottjainak ügyében is. Az őrizetbe vettek közül ketten tagadták a cselekmények elkövetését, őket a kihallgatás során a nyomozók (Boruzs Lajos hadnagy és dr. Flóhr Iván őrnagy) összeverték. A brutalitásról szóló hírek – állítólag erősen eltulozva – hamar elterjedtek. Az esetről még Nagy Ferenc miniszterelnök is beszélt a parlamentben: „Azt azonban meg kell állapítani, hogy a rendőrségen valóban kegyetlenkedtek azokkal az emberekkel, akiket az előző napon letartóztattak. Mégpedig egészen szokatlan és durva módon kegyetlenkedtek?” (idézi MAJOR 1988, 299–300).

A letartóztatottakkal szembeni kegyetlenkedés egyes esetekben a nyílt utcán, az emberek szándékos feltüzelésével következett be. Ez volt az okozója a szakirodalom által már részleteiben feldolgozott 1946-os lincseléseknek, de hasonló eset korábban is előfordult, mint például 1945 májusában, az ún. létrástetői felvonuláson. 1945. május 2-án exhumálták ugyanis a háború végén agyonlőtt zsidó munkaszolgálatosok tetemeit Létrástetőn, s azt fogságban lévő „nyilasokkal” végeztették el. Kecskés Ferenc, a rendőrség politikai osztályának vezetője utasítására Orosz Kálmán a felvonulásra „nyilas”-ként tizenhárom személyt állított be. Köztük volt

Galambos József,⁴ Vincze Lajos,⁵ Dobóczy László,⁶ Ignác János,⁷ Kosztkó András,⁸ Kopácsi Gyula,⁹ Doró Ernő,¹⁰ valamint az út későbbi részén dr. Szathmáry Király Géza,¹¹ Langfeit Károly,¹² Viola István,¹³ és

4 Korábban csendőrszolgálat helyettesként a sajoszentpéteri gettózás alkalmával állítólag kegyetlen volt a zsidókkal. Tagadása ellenére a miskolci népbíró két és fél évi fegyházra ítélte. *Szabad Magyarország*, 1945. október 3., 1946. május 3.

5 Mezőkeresztesi lakos. A háború idején beállt az SS-be, ezért 1945-ben a miskolci népbíró háborús bűntettben mondta ki bűnösnek és másfél évi börtönre ítélte. *Szabad Magyarország*, 1945. május 19.

6 Nyilas párttag, és Kóródy István nyilas városvezető sofőre. Azzal a vádolták, hogy fegyveres pártszolgálatot teljesített, zsidó üzletek árusításánál vett részt, jelentkezett az SS-be, valamint hogy bujkáló munkaszolgálatosokat akart elfogni. A miskolci népbíró 12 évi fegyházra ítélte. *Miskolci Hírlap*, 1945. július 25.

7 Volt alhadnagy. A Miskolci Népbíró azzal a váddal, hogy a Tiszai pályaudvaron durván bánt a munkaszolgálatosokkal, 1945-ben egy évi börtönre ítélte. *Szabad Magyarország*, 1945. július 18.

8 Kosztkó (Andráslaki) András három hónapja volt rendőrségi őrizetben. Egy 1945. május 4-én felesége és édesanyja által írt levél szerint Kosztkó valóban vett egy SS-egyenruhát, azonban bujkálás céljából, mert „őt is érintette a zsidótörvény, másrészt pedig a szociáldemokrata pártnak is tagja volt, s így két szempontból is üldözésnek volt kitéve.” 1945 januárjában átállt a Budapestet ostromló szovjet hadsereghez, majd az oroszok bevonulása után hazatért. Másnap letartóztatták azzal a váddal, hogy SS-főhadnagy volt. MNL BAZML XVII. 2. 3665/1945.

9 Fűszeres, 1938-tól volt a nyilas párt tagja. (*Szabad Magyarország*, 1945. május 17.) Elítélésére, további sorsára vonatkozó adattal nem rendelkezünk.

10 Cukrász. 1939-ben belépett a Baross Szövetségbe és annak pénztárosa lett, valamint 1944 elejéig a cukrász szakosztály elnöke. 1945. április 24-én tartóztatták le – többek között – azzal a váddal, hogy tagja volt a nyilaskeresztes pártnak. Bár a létrástetői felvonuláson „Ezt csináltuk mi, nyilasok” feliratú táblát akasztottak a nyakába, a Miskolci Népbíró 1947-ben felmentette a vádak alól. Az ítéletet 1949-ben a NOT is helyben hagyta. MNL BAZML XXV. 4. 79/1947.

11 „Felvonultatása” semmivel sem indokolható. Szathmáry Király sem jobboldali párt, sem egyesület tagja nem volt és semmivel sem vádolták. Az államrendőrség 1945. április 27-én tartóztatta le. Először május 25-én hallgatták ki, majd három nap múlva már szabadlábra is helyezték. MNL BAZML XVII. 407. 2319/1945. Szathmáry Király Géza levele az igazoló bizottságnak.

12 Nyilas pártszolgálatos, 1944. november 1-jén részt vett az Erzsébet kórházban tartott razzian, amelyen számos munkaszolgálatost elfogtak. A munkaszolgálatosok – akiket utóbb Létrástetőn kivégeztek – szállításában Langfeit is részt vett. A Miskolci Népbíró Langfeitet 1945-ben 15 évi kényszermunkára ítélte, büntetését a NOT 12 évre szállította le. MNL BAZML XXV. 6. Nü. 294/1948.

13 Vitéz Viola István bizonyosan nem volt nyilas párttag. Az I. világháborúban súlyos sebesülést szerzett, ezért hadirokkantnak nyilvánították. Utóbb Miskolcon moztulajdonos lett. 1945 elején tartóztathatták le, majd azzal az indoklással internálták, hogy „az épülő demokratikus rend szempontjából aggályos, gazdasági szempontból pedig káros, alkalmazottait lelkiismeretlenül kábhasznáta.

2 MNL BAZML XVII. 407. 3078/1945. Vincze Lajos igazoló bizottsági kihallgatása. 1945. július 2.

3 MNL BAZML XVII. 417. 1/1945.

egy Matolcsy nevű ember.¹⁴ Az így felvonultatott fogvatartottak közül mindössze három volt bizonyosan a Nyilaskeresztes Párt tagja, s mindössze Langfeit Károly esetében állapítható meg, hogy áttételesen volt köze a létrástetői kivégzésekhez.

A letartóztatottakat a vásárcsarnoknál várakozó tömegbe vitték, majd a papírgyárhoz vonultatták fel őket, s útközben többször bántalmazásokat kellett elszenvedniük. A társaságot ezután Létrástetőre irányították, ahol a holttesteket exhumáltatták velük, majd deszkakoporsókba helyezték és stráfkocsira rakva Miskolcra vitték, hogy a városban közszemlére kerüljenek az áldozatok, hátha még többet felismernek közülük. A városba csak délután tértek vissza. A diósgyőri papírgyárnál mintegy 60-65 „nyilas” csatlakozott a menethez. A halottszállító szekerekből kifogták a lovakat és a „nyilasoknak” kötéllal kellett bevontatni a szekereket a központig. A menet élére három „vezéregyéniséget” állítottak, Viola Istvánt, Dobóczy Lászlót és Langfeit Károlyt. Mindegyikük nyakába táblát tettek: „Ehhez járultunk mi hozzá, fasiszták!”, „Én szállítottam ki őket, én vagyok a gyilkosuk!”, illetve „Én vagyok az elhurcolójuk, gyilkosuk! Én vagyok az örökös és hóhér!” felirattal. Ezzel megindult a halotti menet. A szörnyű látvány feltűzelte a kedélyeket a városban. Volt, aki sajnálta a lefogottakat, volt, aki halált követelt a fejükre (SOMORJAI 2007, 138).

Útközben a „nyilasokat” többen bántalmazták, az egyik fogoly vallomása szerint a Mindszenti úton „a legjobban ment a verekedés”.¹⁵ „Öklök, botok emelkednek a levegőbe, zúporoznak az elkeseredett szidalmak, alig képesek fékezni a káséró rendőrök a néptömeg gáttalan felháborodását” – számolt be róla az újság.¹⁶ A belvárosban, a Városház téren, a tömegben álló egyik izraelita származású fiatalember, Deutsch Géza¹⁷ állítólag felismerte azt a személyt, aki a szüleivel végzett, berohant a sorok közé, és nekirontott a gyilkosnak. A túlsó oldalon meglátta ezt egy orosz tiszt, aki nem értette a helyzetet, megragadta a fiút, lenyomta a földre és tarkón lőtte. Az orosz tiszt

állítólag azt hitte, hogy egy nyilas akart megszökni. Az incidens felborította a rendet, a szovjet őrszolgálat belélt a tömegbe (SOMORJAI 2007, 138). Egy másik zsidó fiú, Krausz Henrik súlyos haslövést kapott, három nappal később a kórházban halt bele a sérüléseibe.¹⁸ A rendőrség tehát nem pusztán hagyta, de provokálta az embereket. A lincselés, a halálos kimenetelű „népítélet” azonban elmaradt, s helyette két zsidó fiú lelte halálát szovjet fegyverek által. Az esemény hatalmas felháborodást keltett a lakosság körében.

A MISKOLCI INTERNÁLÓTÁBOR

A háború után az internálási szabályok tökéletesen alkalmasak voltak arra, hogy a hatalom képviselői bárkit hosszabb-rövidebb időre kiiktassanak a közéletből. Az internálást – amelynek tartama hattól huszonnégy hónapig terjedhetett – a rendőrség mondhatta ki, de eleinte elrendelhetette azt a népbíróság és ilyen irányú javaslattal élhetett az igazoló bizottság is (ZINNER 1985, 119). Az internálás összefüggött a háborús bűnösök megbüntetésével, de kezdettől fogva alkalmazták a politikai ellenlábások félretétele érdekében, tehát kiváló eszköznek bizonyult a „népi demokratikus átalakulás” előkészítésére. Általában valamely eljárás előkészítéseként, vagy önálló büntetésként alkalmazták, de az is többször előfordult, hogy amennyiben valakit a népbíróság felmentett, a kommunista párt által vezetett rendőrség elrendelte az illető internálását (ZINNER 1985, 120).

A miskolci főkapitányság politikai főosztálya 1945. február 9-ig 82 főt helyezett rendőrhatalósági őrizet alá, vagyis internált.¹⁹ Az internálás intézményének tömeges felhasználását mutatja, hogy másfél hónap múlva a miskolci főkapitányságnak már mintegy 400 főnyi internáltról kellett gondoskodnia.²⁰ Probléma volt ugyanakkor a foglyok elhelyezése és foglalkoztatása, ezért a miskolci főkapitány már február elején egy internálótábor felállítását és megszervezését indítványozta a belügyminiszternek.²¹ Javaslatát megismételte március 20-án is, amikor a Miskolctól 28 kilométerre lévő Tiszalúc község határában elterülő gróf Pálffy-Erdődy Johann és gróf Erdődy Franciska tulajdonát képező ún. sarkadi uradalomnak a területét – s utóbb emellett az Andrásy Manó-féle birtokot is – jelölte meg alkalmas helyszín-

Jó összeköttetései voltak, egyes tanúvallomások szerint, a bírbedt Római kettőtől, alkalmazottait ezzel az összeköttetésével tartotta a sakokban. (Miskolci Hírlap, 1945. július 25.) 1946 első félévében szabadult. MNL BAZML IV. 1908/b. 2256/1947. [A „Római II.” a vasgyári katonai elhárítás fedőneve volt – a szerk.]

14 Személyét a kutatás során nem sikerült beazonosítani.

15 MNL BAZML XVII. 407. 3078/1945. Galambos József igazoló bizottsági kihallgatása. 1945. július 2.

16 Ezt csináltak, mi, nyilasok... Fasiszta sírásók hantolják ki a létrástetői tömegsírok áldozatait. Nyilasok Kanosszajárása Diósgyőrtől Miskolcig. *Szabad Magyarország*, 1945. május 4.

17 MNL BAZML XXXIII. 1/a. Miskolci halotti anyakönyv. 825/1945., 832/1945. sz. bejegyzések.

18 MNL BAZML XXXIII. 1/a. Miskolci halotti anyakönyv. 825/1945., 832/1945. sz. bejegyzések.

19 MNL BAZML XVII. 2. 2159/1945.

20 MNL BAZML XVII. 2. 2303/1945.

21 MNL BAZML XVII. 2. 2159/1945.

ként, ahol az internáltakat mezőgazdasági munkákra alkalmazták. Erdei Ferenc belügyminiszter március 23-án engedélyezte az internálótábor felállítását, s a rabok munkájául a betakarítási munkálatok végeztetését jelölte meg.²² Ennek ellenére – valószínűleg összefüggésben a közelgő földosztással – a tábort mégsem Tiszalucan állították fel, hanem a megyeszékhelyen.

Egy hónap múlva, 1945. április 26-án, egy csütörtöki napon nyitotta meg kapuit a miskolci internálótábor a Huszár laktanyában. Parancsnoka Jekkel Géza, egy ismert baloldali személyiség, börtönviselt illegális kommunista lett, aki 1944. december elején a MOKÁN politikai részlegét irányította. A táborba elsőként 25 személyt helyeztek el (DANCZA 1977). Közülük Dancza Lajos kommunista nemzetgyűlési képviselőt a „Római II.”-vel (a vasgyári katonai elhárítással) való állítólagos kapcsolata miatt; Józsa Imre főkapust, Kiss Imre iparórt, Hegedüs József üzemi felügyelőt, Bliszko Bertalan újgyári iparórt, Homovics Lajost, Budai Gyula iparórt, Demeter Jánosné munkásnőt, Czene György vasgyári felügyelőt, Királyfai Ferenc lakatost, Kleczár József vasgyári felügyelőt, Kondás Imre iparórt „munkásbesúgó”-ként; Balogh Lajos putnoki lakost, Pataki Ferenc vasgyári td. tisztet, Kóvári István bányaraktárnokot, Z. Kiss Elemérné fűszerest, Hódos János téglamestert és Kisfalvi Jenőné alsóvadász lakost „nyilas”-ként internáltak, Bánky Ferenc vasúti lakatost pedig „fasisztamentés” miatt. Orloff József biztosító vállalatvezető a Magyar Megújulás Pártjának volt a tagja, s ezért került internálótáborba.²³ Cédli László szerelő, Zelei János, Dobóczy János, Barna Kálmán rendőrségi tisztviselő és a putnoki gróf Szerényi internálásának indoka ismeretlen.

Az internálótábor belső életét Dancza Lajos visszaemlékezéséből ismerhetjük meg: „A létszám szaporodott, pár hét múlva a tábor zajosabb lett. Horthy három vármegyéből összeszedett kiszolgálóit is ide összpontosították: főjegyzők, főszolgabírók, néptanítók, levanteoktatók, csendőrök, mérnökök, tanárok, gyárvezetők, különböző felekezetek papjai, kereskedők, iparosok, bányászok, földművesek, nők voltak itt. Hogy kit miért, honnan hozták be, mi volt a múltban, ne kutassuk, hiszen valamennyien megbízhatatlanok voltunk. Azonos sorban élünk mi, az új korszakért harcolók és haladó baloldali személyek is. A létszám már olyan nagy volt, hogy az emberek idejüket ne töltsék, a város különböző pontjaira rendelték ki őket munkára, fegyveres őrizettel. A Sajo-híd rendbehozatala tekintélyes létszámú munkaerőt igényelt. Majd a karmelita-rendház előtt levő

Színva-bídat kellett kijavítani. (Ezen jómagam is dolgoztam.) Később már bent maradtam a táborban, és az udvaron talált alumíniumból készítettem spicc- és sarokvédő lemezeket, melyeknek párját 1 pengőért vette át tőlem a táborparancsnok. Később a táborban a nyugatról visszatérő M.Á.V. igazgatóság személyzete is idekerült, akiket arra kényszerítettek annak idején a nyilasok, hogy nyugatra távozzanak. Az erőszaknak engedtek, majd hónapok múlva, sok viszontagságok után jöttek vissza Miskolcra, az elhagyott otthonukba. A rendőrségen való jelentkezés után, a Huszár-laktanyába vezényelték őket, 21 napi egészségügyi megfigyelésre. Ennek letelte után engedték valamennyiüket szabadon. Idővel mindenki megtalálta sorstársát, akivel elszórákozott, így a kezdeti merevség lassan felengedett. A bizalom légköre is megszilárdult és kialakult a társas együttes, kettesben vagy több személy révén” (DANCZA 1977).

A tábor lakói többnyire politikai foglyok voltak, de 1946-ban már idekísérték a „feketetés” miatt fogva tartottakat is. A Huszár laktanyai internálótábor a miskolci lincselés idején nehéz helyzetbe került. 1946. augusztus 1-jén feldühödött tömeg, több mint ezer ember indult el, hogy szétrombolja a börtönt és az internálótábort, s kiszabadítsa a fogvatartottakat. A tábor parancsnoka, Jekkel Géza százados a népitélettől való félelmében kiengedte a foglyokat, ő maga pedig elmenekült (IZSÁK-KUN 1994, 109). Ez az esemény is szerepet játszott abban, hogy a miskolci internálótábor mindössze másfél hónap múlva, 1946. szeptember 16-án megszűnt. Az esemény nem volt egyedülálló, 1946 októberére az ország különböző területén lévő táborokat megszüntették, s ettől kezdve egyetlen központi internálótábor volt a fővárosban, Buda déli részén, az egykori Károly-laktanyában (PAPP 2009, 170). 1946. szeptember 11-én a belügyminisztériumból két küldött érkezett a városba, hogy részt vegyenek az internáltak és a rendőri felügyelet alá helyezettek ügyének felülvizsgálatában. Az elbírálást két bizottság végezte, amely 14-ére fejezte be munkáját. A miniszteri bizottságok határozata alapján az internáltak 79 százalékát szabadlábra helyezték, 21 százalék internálását pedig továbbra is fenntartották, őket a budapesti központi internálótáborba szállították. A miskolci, Huszár laktanyai internálótábor így kiürült, s szeptember 16-án örökre bezárta kapuit.²⁴

Továbbra is működött ugyanakkor a város területén egy kényszermunkatábor Lyukóbányán. A táborra vonatkozó első általunk ismert forrás 1946 februárjában kelt, azonban vélhetően már korábban megnyitotta kapuit. Lyukóban, a Mánik-féle szénbányában ugyanis fogvatartottakat is dolgoztattak. Erre vonatkozóan a

22 MNL BAZML XVII. 2. 2303/1945.

23 *Szabad Magyarország*, 1945. május 18.

24 Magyar Távirati Iroda. 1946. szeptember 17. <https://library.hungaricana.hu> – letöltés ideje: 2017. február 19.

nem jogerősen elítélt rabok között is volt igény, akik így szerették volna a „legnagyobb nyomornak és éhínségnek” kitett családjukat támogatni.²⁵ A táborban azonban a fegyelem nem volt megfelelő. Sajtóhír szerint a „*hyukóvölgyi tábor lakói, akik között elvetemült fasiszta, tömeggyilkosok vannak, kényük-kedvük szerint a legteljesebb szabadságot élvezve éltek. A nap bármely szakában fogadhattak látogatókat. Gyakorta keresték fel őket nők, akik éjszakára is szállásukon maradtak. A fegyencek látogatóikat udvariasan kikísérték a vasútállomásig, ha kedvük szottyant, berándultak Miskolcra a moziba, vagy a labdarúgó mérkőzésekre.*”²⁶

Így történhetett meg, hogy az egyik fogoly, a másfél évre elítélt Feledi József volt labdarúgó órával együtt elhagyta munkahelyét és részt vett egy mérkőzésen, Rudolftelep csapatában, amely épp az ő góljával győzött.²⁷ Az ellenfél játékosai azonban megóvták a mérkőzést s illetékes helyen bejelentették, hogy jogerősen elítélt fegyencet játszottak ellenük. Bár az esetről a sajtó felháborodott hangon számolt be, az ügy kivizsgálása hónapokig húzódott. Több mint egy fél éves pauza után, 1948. március 5-én azonban az Igazságügyminisztérium börtönügyi osztályának vezetője, dr. Zoltán Kálmán miniszteri tanácsos váratlanul Miskolcra érkezett. „*Azonnali intézkedésére egy tömeggyilkos nyilast elszállítottak a váci fegyházba. A fegyencek között mindössze 7 bányamunkás akad, ezért a kényszermunkásoknak a bányában való dolgoztatását eltiltotta, mivel csak akadályozzák a termelést. A legszigorúbb vizsgálatot indítják annak megállapítására: kit terbel a felelősség a hyukóvölgyi fegyencek kánaánáért.*”²⁸

NÉPÜGYÉSZSÉGI ÉS NÉPBÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOK MISKOLCON

A Miskolci Népbíróság és a Miskolci Népügyészség 1945 tavaszán kezdte meg működését. Mindkettő székhelyül a Miskolci Törvényszék II. emeletének a Werbőczy utca részén lévő helyiségeket jelölték ki 1945. március 13-án. Az épület tetőzetét azonban a bombatalálatok erősen megrongálták, így azonnal megbíztak egy kőművesmestert, aki hiteltől látott hozzá a helyreállítási munkálatok elvégzéséhez.²⁹

A Miskolci Népügyészség 1945. március 29-én kezdte meg működését. A Miskolci Nemzeti Bizottság

1945. március 7-i ajánlása alapján az igazságügyminiszter eredetileg dr. Balogh Ferenc vármegyei árvaszéki elnököt, dr. Bujdosó Lajos ügyvédet, a miskolci jogakadémia tanárát, dr. Rác Gábor ügyvédet, dr. Demeter Kálmán ügyvédet és dr. Exner Lajos rendőrfogalmazót nevezte ki népügyészekké. Működésüket azonban néhányan a politikai csatározások miatt sosem kezdhették meg. A miskolci népügyészség megalakulására ugyanis a kisgazdapárti Kozma Ferenc nemzeti bizottsági elnök elleni politikai hajsza nyomta rá a bélyegét. A baloldal követelésére végül Kozmát bizalmatlansági indítvány útján visszahívták a nemzeti bizottság éléről, s helyére a kommunista Pődör László – addigi nemzeti bizottsági titkár – került. A nemzeti bizottság ezután, március 21-én azzal fordult a miniszterhez, hogy a kinevezett népügyészek közül dr. Rác Gábor, dr. Bujdosó Lajos és dr. Balogh Ferenc jelölését nem a nemzeti bizottság, csak annak lemondott elnöke, Kozma Ferenc terjesztette elő, „*mégpedig tisztára egyéni, saját céljait szolgáló személyi érdekek szemelőtt tartása mellett*”. (Tették ezt annak ellenére, hogy a javaslaton Kozma aláírása mellett szerepelt titkárként Pődör is.) Pődörök dr. Kerényi Béla törvényszéki bíró, dr. Demeter Kálmán ügyvéd, dr. Kormos Illés ügyvéd, dr. Török József, dr. Exner Lajos rendőrfogalmazó, dr. Kardos Tihámér ügyvéd és dr. Fleischer Gusztáv ügyvéd népügyészi kinevezésére tettek javaslatot. Ennek alapján az Igazságügyminisztérium államtitkára március 26-án hatálytalanította a kifogásoltak kinevezését, s a népügyészség dr. Kerényi Béla vezetésével kezdte meg működését.³⁰

Kerényi ugyanakkor alig egy évig tölthette be vezető népügyészi tisztségét, a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült egyes – vélhetően baloldali – pártok, valamint a Szabad Szakszervezet miskolci titkársága 1946 márciusában bizalmatlanságát fejezte ki vele kapcsolatban. Ugyanis Kerényi „*miskolci vezető népügyész működésének kezdeti időszakában megfelelt a demokratikus igazságszolgáltatás követelményeinek. Később azonban Nemzeti Bizottságunkhoz beérkező jelentések arra mutattak, hogy nem tud, vagy talán nem is akar népügyészi működésében a Nemzeti Függetlenségi frontba tömörült demokratikus pártok jogos kívánalmainak megfelelni. Vezetése alatt álló népügyészség botránnyos, reakciós jellegű kilengések színhelyévé vált*” – állt a miskolci nemzeti bizottság róla szóló jelentésében.³¹

A megyei levéltár megőrzésében lévő népbírósági és népügyészségi iratok alapján népügyészként a következő személyek teljesítettek szolgálatot: dr. Kormos Illés

25 MNL BAZML XVII. 2. 168/1946.

26 *Szabad Magyarország*, 1948. március 7.

27 *Szabad Magyarország*, 1947. június 22.

28 *Szabad Magyarország*, 1948. március 7.

29 MNL BAZML XVII. 2. 2027/1945.

30 MNL BAZML XVII. 2. 1768/1945.

31 MNL BAZML XVII. 2. 291/1946.

(1945), dr. Exner Lajos (1945), dr. Ágoston Pál – volt vármegyei aljegyző (1945–1946), dr. Sarkadi Sándor (1945–1947), dr. Kolos Oszkár – ügyvédjelölt³² – (1946–1949), dr. Kovács Gyula (1946–1947), dr. Lőw Tivadar (1946–1947) 1946-ban helyettes vezető népügyész, dr. Házy Antal – volt hadbíró százados – (1948) és 1948-ban vezető népügyészként dr. Lázár Tivadar.

A Miskolci Népbíróság 1945 áprilisában kezdte meg működését. Bónis Bertalan alispán 1945. február 22-én szólította fel a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült öt politikai párt helyi szervezeteit, hogy a miskolci népbíróság tagjaira vonatkozóan pártonként öt tagra tegyenek javaslatot, s azt február 28-ig juttassák el a főispáni hivatalhoz.³³ Jelölésük alapján a miskolci népbíróság tagjai Fekete István (MKP), Pléh Sándor (SZDP), Bálint Béla (NDP), Kolláth Gyula³⁴ (FKGP) és Burinda István lettek. A Miskolci Népbíróság eredetileg csupán a miskolci törvényszék illetékességi területén működött volna, azonban 1945. február 22-én – a távollévő főispán helyetteseként – Bónis Bertalan alispán arra tett javaslatot az igazságügyminiszternek, hogy Miskolcon állítsanak fel egy második népbírósági tanácsot is, amely a megmaradt Abaúj-Torna vármegyei területeken bírma illetékességgel.³⁵ A 2. számú népbírósági tanács tagjait a pártok javaslata alapján végül a Miskolci Nemzeti Bizottság jelölte ki 1945. március 21-én, eszerint a tanács tagjai Kiss Gyula (MKP), Csacsovszky József (SZDP), dr. Dancz Gyula (FKGP), Pataki Kálmán (PDP)³⁶ és Baloghi László (NPP) lettek.³⁷

A Miskolci Népbíróság 1945. április 1-jén alakult meg két tanáccsal, s a tanácsok 6-6 tagjából ötöt a pártok delegáltak. Kezdetben a tanácsvezetőnek nem volt szavazati joga, csak a delegáltak dönthettek a vádlottak ügyében.³⁸ A bíróság 1948 februárjában vált a későbbi Borsod-Abaúj-Zemplén megye teljes területén illetékessé. Ekkor szüntették meg az addig önállóan működő sátoraljaújhelyi népbíróságot illetve népügyészséget.

32 Népügyésszé való kinevezését már 1945 szeptemberében kérte, ekkor azonban a Miskolci Nemzeti Bizottság még nem találta alkalmasnak. MNL BAZML XVII. 2. 5408/1945.

33 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

34 Kolláth Gyula igazgató-tanító alig három hónapot működött népbíróként, majd kérte felmentését népbírósági tagsága alól. MNL BAZML XVII. 2. 3567/1945.

35 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

36 Eredetileg Dobos Károly miskolci lakost javasolta népbírának a párt, azonban oly mérvű beszédhibával rendelkezett, hogy helyette 1945. április 4-én Oszip István főispán Pataki Kálmánt jelölte ki. MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

37 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

38 *Északmagyarország*, 1949. január 20.

A miskolci népügyészség vezető ügyésze, dr. Lázár Tivadar február 12-én vette át a sátoraljaújhelyi népügyészség iratait,³⁹ s a miskolci népbíróság átszervezése is ekkor történt, február 13-án már az átszervezett népbíróság kezdte meg munkáját dr. Kéthely Sándor tanácselnök vezetésével.⁴⁰

A Miskolci Népbíróság ismert tanácsvezetői bírái a következő személyek voltak: dr. Kurdits József – volt dési járásbíró – (1945–1946), dr. Sarkadi Sándor (1945–1946, a népbíróság helyettes vezetője), dr. Miess Egon (1945–1947), dr. Rázsó Gyula – miskolci törvényszéki bírósági elnök – (1946), dr. Ujvári Ernő (1946), dr. Tolnay Zoltán (1946–1947), dr. Fűrész Endre (1948–1949),⁴¹ dr. Kis László – miskolci járásbíró – (1948. január 15-től április 1-ig), dr. Gyarmathy István (1948. november 4-től),⁴² dr. Kéthely Sándor (1948) és dr. Turós Dezső (1948). A népbíróság népbírái jelölő szervezetek szerinti megoszlásban az alábbiak voltak.

A Független Kisgazda Párt delegáltjai

A párt 1945. február 25-én dr. Dancz Gyula miskolci ügyvédet, Bárczay Arvéd hejőcsabai gazdálkodót, E. Csorba József kisgazda, Kolláth Gyula igazgató-tanító és Sonkoly Bertalan kisgazda miskolci lakosokat jelölte ki népbírának, s közülük végül Kolláth Gyulára esett a választás.⁴³ A 2. számú népbírósági tanácsban dr. Dancz Gyula képviselte a pártot.⁴⁴ Adataik szerint utóbb a párt megbízásából Kalotai László (1945–1946), dr. Bekényi József (1946), dr. Exner Lajos (1946–1948), Hlavicza István (1947), Nagy Béla (1947), Nagy Zsigmond (1947), Dobos László (1947–1948) és Vadász László (1948) vett részt a népbírósági tanácsok munkájában.

A felsoroltak közül Kalotai László botrányos körülmények között távozott a népbíróságról. 1946. február elején ugyanis azzal gyanúsították meg, hogy korábban tagja volt a nyilaskeresztes pártnak és állandóan nyilas jelvényt hordott, ezért a népügyészség vezetője felfüggesztette és eljárást indított ellene.⁴⁵

39 *Szabad Magyarország*, 1948. február 12.

40 Megkezdte munkáját az átszervezett népbíróság 4 évi fegyházát kapott egy gettócsendőrről. *Szabad Magyarország*, 1948. február 14.

41 1949-ben a budapesti büntető törvényszékhez került tanácselnökként. *Északmagyarország*, 1949. február 11.

42 A budapesti népügyészségről helyezték át. *Északmagyarország*, 1948. október 31.

43 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

44 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

45 Nyilas vád a kisgazdapárti népbíró ellen. *Felvidéki Népszava*, 1946. február 9.; Felfüggesztették a nyilas-kisgazda népbírót. *Felvidéki*

A Magyar Kommunista Párt delegáltjai

A kommunisták 1945. március 1-jei javaslatukban öt tag helyett mindössze két népbírói tanácsra tettek javaslatot, s Fekete István és Fekete Pál miskolci lakosokat jelölték ki. Közülük Fekete István népbírói kinevezésére került sor.⁴⁶ Később a 2. számú népbírói tanácsba Kiss Gyulát jelölték. Utóbb a párt képviselőiben Gerevich Aladár (1945–1946), Szekeres József (1945–1947), Koncz István (1946), Mauricz Ferencné (1946), Bolla Sándor (1946–1948, előtte szakszervezeti delegált volt), Stepicza Lajos (1947), Vajda Gáborné (1947), Barla Anna (1948), Fekete Imre (1948, előtte a Szakszervezet delegáltja), Maczok Győző (1948) volt népbíró.

A Nemzeti Parasztpárt delegáltjai

A párt elsőként Szert László miskolci, Lamer József sajtóvezető, Tardi István sajtólászlófalvai, Boross János kondói, Bátor András sajtókapolnai lakosok kijelölésére tett javaslatot.⁴⁷ Utóbb a 2. számú népbírói tanácsba Baloghi László, Szöllősi Gyenes József, Kiss János, Katona József, Péterfalvi József miskolci lakosokat jelölték ki népbírónak, valamint póttagként Honos Tiborné ugyancsak miskolci lakost. A 2. számú tanácsba végül Baloghi László került kinevezésre.⁴⁸ Később Laczkó László (1946), Bakos József (1946–1948), Hollóházy János (1947), Jobbágy Gábor (1947), Szakal Zoltán (1947), Tóth Szaniszló Géza (1947), Hegyi Imre⁴⁹ (távollévő – 1947), Kovács József (1948), Oláh István (1948) volt a parasztpárt képviselőiben a népbírói tanácsok tagja.

A Polgári Demokrata Párt delegáltjai

A párt – még Nemzeti Demokrata Párt néven – elsőként Dálnoky Nagy Zoltán ügyvéd, Bálint Béla

kereskedő, Hegymegi Ernő kályhászmester, Zurek Károly asztalosmester és Pataki Kálmán bőr- és cipőkereskedő miskolci lakosokat jelölte ki. A felsoroltak közül Hegymegit végül Koroknay Nándor festőművésszel váltották fel, akit ki is neveztek népbírónak.⁵⁰ Koroknay jelölését azonban a Demokrata Párt visszavonta, s helyére március 20-án Bálint Béla miskolci lakost javasolta.⁵¹ 1945. március 21-én a 2. számú népbírói tanácsba Dobos Károly építőmester, Kisházi Ferenc kereskedő, Uram József kőműves, Szarka Gyula kereskedő és Karabinszky Géza kárpitoszegéd miskolci lakosokat jelölték ki népbírónak, s közülük Pataki kapott népbírói kinevezést.⁵² Később a párt képviselőiben Szepessy Lajos (1946–1947), dr. Hegedüs Zoltán (1947) vett részt a népbírói tanácsok munkájában.

A Szociáldemokrata Párt delegáltjai

A szocdemek 1945. február 27-én Pléh Sándor, Szücs Andor, Sárkány Zoltán, Sente Béla és Tamás József miskolci lakosok népbírói kinevezésére tettek javaslatot, s közülük Pléh Sándor került be az 1. számú népbírói tanácsba.⁵³ A 2. számú népbírói tanácsban a pártot Csacsovszky József képviselte⁵⁴ (más adatok szerint 1946–1948 között a szakszervezet, majd a Szociáldemokrata Párt jelölése alapján dolgozott népbíróként). Utóbb a párt megbízásából Tamás József (1945–1946), Balogh Béla (1946), Radvánszky István (1946–1948), Orosz Jenő (1947) és Freiburger Mátyné (1947–1948) vett részt a népbírói tanácsok munkájában.

További népbírók

Utóbb a pártok mellett a szakszervezet is jelölhetett ki népbírót. A szakszervezet képviselőiben Bolla Sándor (1946, majd az MKP delegáltjaként 1948-ig), Csacsovszky József (1946, utóbb az SZDP delegáltja) és Fekete Imre (1947, utóbb az MKP delegáltja) vett részt a népbírói tanácsok munkájában.

A felsoroltakon túl számos népbíróról van tudomásunk, azonban pártok, illetve jelölő szervezet szerint besorolni őket nem tudjuk. Ezek a személyek a következők: Ducsay Lajos (1945), Győri László (1945), Kiss Andor (1945), Körmöczky Ferenc (1945), Unghváry Gyula (1945), Zsarnay János (1945), Barna Elek (1946), Fábian Károly (1946), Kácsi Fekete Sándor (távollévő

Népszava, 1946. február 10.

46 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

47 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

48 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

49 Hegyi Imrét ugyan delegálták népbírónak, a népbírói tanács munkájában azonban nem vett részt. Visszaemlékezésében erről a következőképp írt: „A népbírói tanácsban a parasztpártot egy olyan bácsi képviselte, akire a kommunisták azt mondták, a nyilas párt tagja volt. A bácsival én beszélgettem: – Imre, tagja én nem voltam, csak eljártam a gyűlésekre. Szépen megegyeztünk, hogy lemond, Fekete Gyula meg azt mondta, – Imre, akkor menj te a népbírói tanácsra. Igen ám, de jött egy rendelkezés, hogy a népbírói tanácsban 30 éven aluliak nem lehetnek tagok. Nos, már én pontosan nem emlékszem, hogy ki, de mintba Fadgyasnak bírták volna, került a népbírói tanácsra. Igaz, hogy előtte utánam valaki más következett, de annak a nevére én már nem emlékszem. Ellene pedig a kommunisták valami szélsőjobboldali magatartást, megnyilvánulást hozták fel. No, ekkor léphetett elő, illetve porondra ez a Fadgyas” (HEGYI 2004, 45).

50 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

51 MNL BAZML XVII. 2. 2289/1945.

52 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

53 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

54 MNL BAZML XVII. 2. 1388/1945.

– 1946), Károlyi Gyula (1946), Kun Sándor (1946), Laboda László (1946), Parádi György (1946), Paul Viktor (1946), Rácz Viktor (1946), Szabó János (1946), Szabó Lajos (1946), Szitovszky Béla (1946).

A MISKOLCI NÉPBÍRÓSÁG MŰKÖDÉSE

A Miskolci Népbíróság első tárgyalására csak 1945 áprilisában került sor, amely során Bodonyi László nyilas körzetvezetőt öt hónapi börtönre ítélték. (Utóbb büntetését a NOT 5 évi börtönre emelte fel.)⁵⁵ Aznap még két másik tárgyalásra is sor került, két SS-tag került a bíróság elé: Vincze Istvánt másfél évi börtönre, míg a fiatalkorú Firkola Istvánt dorgálásra ítélték és szabadlábra helyezték.⁵⁶

Az első népbíróági ítéletek tehát meglehetősen alacsony büntetést szabtak ki, s ez később is gyakran történt így. A népbíró ugyanis – bár több esetben felmerül a koncepciók per gyanúja – nem volt feltétlenül vérbíró. A népbíróság sokszor hozott felmentő ítéletet vagy rövid idejű szabadságvesztést, ezért – leginkább a kommunista sajtóban – gyakorta kifogásolták döntéseiket. Mindezt jól mutatják a statisztikai adatok is. A Miskolci Népbüvészség eljárásainak 43,5%-a zárult vádemeléssel. Ezzel gyakorlatilag a középmezőnyben foglaltunk helyet, hisz Szolnokon a gyanúsítottak 22,5%-a, Szekszárdon 77,7%-a került a népbíróság elé (ZINNER 1985, 133). Minden negyedik vádemelésnél (25,3%) hozott végül a népbíróság elmarasztaló ítéletet (ZINNER 1985, 135).

Mindezek ellenére a népbíróságok munkájának politikai befolyásoltsága egyértelműen megállapítható, az igazi változás 1947-re tehető. Ekkor ugyanis a Polgári Demokrata Párt tagjait kizárták a népbíróági tanácsokból, így a baloldal túlsúlya egyértelművé vált. „A pártok bíróságából” így lett a Magyar Kommunista Párt bírósága. A baloldali túlsúly kialakulását követően a népbíróság intézményével a kommunisták már teljesen zavartalanul lesújthattak vélt vagy valós ellenségeikre” – állapítja meg Mészáros Tamás teljes joggal (MÉSZÁROS 2011, 55). Állásaikat erősítette, hogy a korábbi gyakorlattal szemben most már a tanácsvezető bíró is szavazati joggal rendelkezett,⁵⁷

s ennek hatására jelentősen nőttek az elmarasztaló és a súlyos büntetést kiszabó ítéletek. A népbíróságok baloldali befolyásoltságából 1948-ra már titkot sem csináltak. Egy újságcikk szerint ugyanis a népbíróságok „eleinte nehezen, döcögve végezték munkájukat a demokrácia e jelentős posztján, de a pártok jobboldali elemeitől való megtisztogatás után a népbíráskodás több reform kereszttülvitelével megjavult. A miskolci népbíróság három tanácsának hatalmas munkáját igazolják a számadatok.”⁵⁸

1949-ben még egyértelműbben fogalmaztak e tén: „A miskolci népbíróság fejlődésében, megerősödésében népi demokráciánk fejlődése s megszilárdulása tükröződik. Volt idő, amikor ideig-óráig érvényesíteni tudta befolyását az országunkat pusztulásba döntő, a néppel ellenséges fasiszták, háborús bűnösök felelősségre vonása terén is s az igazságszolgáltatási szervekbe is befészkeltek magukat a régi rend emberei, akik át akarták menteni az ellenforradalmi reakciós uralom megrögzött bűnöseit. A dolgozó tömegek ébersége azonban rendet teremtett az igazságszolgáltatásban, így a miskolci népbíróságon is, amely különösen az utóbbi két esztendőben eredményes munkát fejtett ki, hozzájárult népi demokráciánk megszilárdításához s elősegítette a dolgozó nép szabadságának, jogainak, függetlenségének, felemelkedésének biztosítását.”⁵⁹

Szintúgy nem palástolta pártosságát dr. Lázár Tivadar vezető népbüvész, aki 1949-ben így nyilatkozott tevékenységéről annak kapcsán, hogy áthelyezték Győrbe:⁶⁰ „Működésemet itt is pártunk, az MDP irányvonalához híven igyekszem folytatni és remélem, hogy az ottani pártszervezetekkel együttműködve Győrt is sikerülni fog a népbüvészséget a kiéleződő osztályharcban, mint a népi demokrácia meg nem alkuvó, határozott és céltudatos harci egységét vezetnem.”⁶¹

A Miskolci Népbíróság 1948 utolsó hónapjaiban három tanáccsal fokozott ütemben dolgozott. Az Igazságügyminisztérium 4100/1949. (I. 16.) IM. sz. rendelete értelmében ugyanis az év végére minden ügyet be kellett fejezni, mert a népbíróságok – a táblai székhelyek kivételével – az ország területén megszűnnek.⁶² Valóban hatalmas hajtás volt, ekkor indították el a legtöbb eljárást olyan személyek ellen, akik ismeretlen helyen tartózkodtak, tehát a fontosabb nyilaskeresztes,

55 *Miskolci Hírlap*, 1945. június 12.

56 MNL BAZML IV. 901/b. 555/1945. Kimutatás a Miskolci Népbíróság által 1945. április hó 16-tól 1945. április 21. napjáig hozott határozatokról; Az első népbíróági tárgyalás tanulságai; Megtartotta első tárgyalását a népbíróság Miskolcon. *Szabad Magyarország*, 1945. április 22.

57 *Északmagyarország*, 1949. január 20.

58 Kitűnően bevált a népi igazságszolgáltatás. 1018 háborús és népellenes bűnöst ítélték el 3 év alatt a miskolci népbíróságok. *Északmagyarország*, 1948. június 2.

59 1634 letárgyalt ügy 872 marasztaló ítélet. 503 felmentés a miskolci népbíróság négy évi mérlegén. *Északmagyarország*, 1949. január 20.

60 A fennmaradó rövid időre dr. Kolos Oszkárt bízták meg a miskolci népbüvészség vezetésével. *Északmagyarország*, 1949. január 5.

61 *Északmagyarország*, 1949. január 1.

62 *Északmagyarország*, 1949. január 1.

MÉP-es (Magyar Élet Pártja) vezetők, újságírók, csendőrök, keretparancsnokok és mások ellen. A hatalmas munkatempó meghozta eredményét. Bár a népbíróság rendkívül nagy hátralékkal rendelkezett, a folyamatban lévő ügyek jelentős részét sikerült lezárni, a többit pedig már a jogutód Debreceni Népbíróság fejezte be. A Miskolci Népbíróság így végül 1949. február 1-jén szüntette be tevékenységét (ZINNER 1985, 139).

A Miskolci Népbíróság munkájának mérlegét nézve, a bíróság elé 1783 személy került, akik közül a tanácsok működésének végéig 114 ügye maradt folyamatban. Az 1669 befejezett ügy közül 917 esetben mondtak ki marasztaló ítéletet, 526 esetben felmentéssel, míg 190 esetben egyéb módon történt a lezárás. A Miskolci Népbíróság 23 esetben mondott ki halálbüntetést, amelyből 10-et hajtottak végre. 286 esetben 1 évig, 337 esetben 1-5, 95 esetben 5-10 évig terjedő szabadságvesztést, 47 esetben 10-15 évi, 12 esetben életfogytiglani szabadságvesztést mondtak ki. 23 esetben 3-5, 39 esetben 5-10, 24 esetben 10-15, 15 esetben pedig életfogytiglani kényszermunka büntetést róttak ki (ZINNER 1985, 138–139).

CÉLPONTOK: NYILAS PÁRTVEZETŐK, TISZTVISELŐK ÉS FEGYVERES PÁRTSZOLGÁLATOSOK

A háború után mindenki számára természetes volt, hogy a nyilas vezetők ellen eljárás indul. Miskolcon azonban ez csak részben történhetett meg. 1945. január 16-án dr. Bródy István kapott parancsot a Miskolci Nemzeti Bizottságtól arra vonatkozóan, hogy „*az országos és a miskolci nyilaskeresztes párt egyes vezető tagjait, elsősorban dr. Püünkösti Mihályt, dr. Demes Bélát, dr. Händelt* [helyesen: Haendel – K. J.] *Vilmos valamint Hubay Kálmán és mások tartózkodási helyét megállapítsa és őket letartóztassa.*”⁶³ Dr. Bródynak azonban nem volt könnyű dolga, a felsoroltak többsége ugyanis nyugatra menekült és sohasem tért vissza. Közülük mindössze az 1930-as évek eleje óta az országos politikai életben mozgó Hubay Kálmán letartóztatására, majd népbíróság elé állítására került sor, őt 1946. június 26-án végezték ki.

Mínthogy a vészkorszak vezéralakjait nem tudták elfogni, a politikai nyomozóknak azokkal kellett beérniük, akik itthon maradtak. Így kerültek előtérbe a párt korábbi városvezetői, illetve a másod-, harmadvonalbeli nyilas vezetők és a fegyveres szolgálatot ellátó pártszolgálatosok. A volt városvezetők megítélésén az sem változtatott érdemben, ha ezen személyek 1944

október–novemberében már párttagok sem voltak. Lenkei Gézá, a párt 1934 utáni miskolci vezetőjét letartóztatták. Dr. Hermann Imre – aki a párt borsodi kerületvezetője volt 1937–1938-ban – 15 évi fegyházra ítélték. Dr. Terray István miskolci ügyvédet – aki 1941–1942-ben volt miskolci városvezető – másfél évi, dr. Maholányi László nyugalmazott vasúti tanácsost – a párt 1942–1943. évi városvezetőjét – 3 év 6 hónapi börtönre ítélték.

A nyilas vészkorszak főszereplői ellen 1948-ban indítottak eljárást. Ekkor ítélték életfogytiglani kényszermunkára Antal Pált, „akit a nyilasok Miskolc főispánjának neveztek ki”.⁶⁴ Érdekes módon ekkor már a külföldre menekült, „ismeretlen helyen tartózkodó” nyilas vezetőket is elítélték. A nyilaskeresztes párt 1937-es vezetőjét, Markovits Pétert, aki később a Volksbund vezetője lett, 1948-ban távollétében életfogytiglani fegyházra ítélte a miskolci népbíróság.⁶⁵ Kóródy István városvezető a háború után Ausztriában bujkált, ahol 1946. február elején bukott le. Bár a magyar hatóságok kérték kiadatását és hazaszállítását,⁶⁶ ez nem történt meg. Így hát 1948-ban a miskolci népbíróság távollétében ítélte halálra.⁶⁷ Ugyancsak halálbüntetést szabtak ki a nyugatra menekült dr. Király Bélára – aki 1944-ben főispán, majd megyevezető is volt.⁶⁸ A már Argentínában élő dr. Demes Béla nyilas polgármestert életfogytiglani,⁶⁹ az ismeretlen helyen tartózkodó dr. Jakab Ferenc volt alispánt 10 évi kényszermunkára⁷⁰ ítélték. A „főkolompók” közül csupán dr. Püünkösti Mihály nyilas főispán és Papp Kálmán nyilas helyettes polgármester elítéléséről nincs adatunk, bár vélhetően távollétükben ellenük is eljárást folytattak le. Papp Kálmán ellen bizonyos, hogy körözést adtak ki háborús bűnök gyanújával, amit még 1956-ban is fenntartottak.⁷¹

Az újdonsült hatalom nagy figyelemmel volt minden egyes nyilas párttagra. Az államrendőrség politikai főosztálya beszerezte a tagok névsorát, szorgos munkájuk eredményeként a magyar államrendőrség miskolci főkapitányságának politikai főosztálya 1945. február 9-én már 892 kartotéklappal rendelkezett a

64 *Északmagyarország*, 1948. december 19.

65 *Északmagyarország*, 1948. december 31.

66 *Felvidéki Népszava*, 1946. február 7., 1946. február 13.

67 *Északmagyarország*, 1948. december 23.

68 *Északmagyarország*, 1948. december 16.

69 *Északmagyarország*, 1948. december 23.

70 MNL BAZML XXIV. 202/b. 12621/1949.

71 MNL BAZML XXV. 71/d. 00130/1953.

63 MNL BAZML XVII. 2. 1721/1945.

nyilasokról.⁷² Az egyszerű párttagok ellen jellemző módon nem indítottak büntetőeljárást, azonban letartóztatásra, internálásra nekik is számítani kellett. Azok azonban, akik bármilyen időben, bármilyen tisztséget viseltek a nyilaskeresztes párt(ok)ban, vagy 1944-ben fegyveres pártszolgálatosok voltak, már számolhattak elítélésükkel.

Így került a párt kisebb rangú vezetői közül népbírórság elé Bánhegyi Dezső, a párt III. kerületi helyettes vezetője, aki a hatalomátvétel után általános szervező, Lébényben pedig városvezető lett. Bánhegyit 1946-ban a miskolci népbírórság 5 évi kényszermunkára ítélte, büntetését a Népbírórságok Országos tanácsa később 6 évi börtönre változtatta.⁷³ Bátori Gyula kéményseprőmestert – aki még a '30-as évek közepén lett a párt elnökhelyettese – 1946-ban tartóztatták le, majd 1947-ben másfél év börtönre ítélték.⁷⁴ Eljárás indult Bencze János III. kerületi pártvezető és felesége ellen, aki állítólag a párt női szervezetének vezetője volt. A népbírórság 1945 szeptemberében bizonyítás-kiegészítést rendelt el, s szabadlábra helyezte őket, a rendőrség azonban egy nap múlva újra őrizetbe vette a házaspárt és elrendelte internálásukat.⁷⁵ A párt szociális osztályának vezetőjét, Répási Jolánt a népbírórság – mint Kóródy titkárnőjét – 3 év börtönre ítélte.⁷⁶ A nyilas női szervezet vezetőjét, Tomcsics Róza ápolónőt 1945-ben internálták, majd 1947-ben a népügyészség indított ellene eljárást.⁷⁷ Holló István párt pénztárost 1945-ben ugyancsak 3 év börtönre ítélte a népbírórság.⁷⁸ Miskéri Ferenc hejőcsabai nyilas vezetőt 6 hónap börtönre ítélték.⁷⁹ Hermann Tibort, aki 1943–1944-ben volt a városi ifjúsági szervezet vezetője, a népbírórság 1946-ban 3 év börtönre ítélte.⁸⁰ Páricsi Károly „volt nyilas elöljárót” a népbírórság 6 hónap börtönre ítélte.⁸¹ Turi Zoltánt – aki „Miskolcon a nyilas párt vezetője volt” – a népbírórság távollétében 1 év börtönrel sújtotta.⁸² Dr. Veres András diósgyőri

orvos, volt diósgyőri nyilaspárti helyettes vezetőt szintén távollétében 1 év börtönre ítélte a népbírórság.⁸³ Kalas József diósgyőri lakost, aki a párt Borsodmegyei szervezetének pénztárosa volt, nyolc hónap börtönre ítélték.⁸⁴ Koncz Béla lakatosmestert, aki 1938 után volt városvezető-helyettes, s 1940-ben a pártból is kilépett, Németországból való hazatérése után 15 hónapig internálták, majd 1948-ban 1 év börtönre ítélték.⁸⁵ Merényi László vasgyári MÁVAG tisztviselőt 1948-ban tartóztatták le, majd azzal, hogy „1938-ban Diósgyőrött belépett a Nemzeti Front Magyar Szocialista Néppártba, annak tevékeny tagja volt, 1940-ben a nyilas párt tagja lett és fontos vezető szerepet vitt a pártban” a miskolci népbírórság három és fél év börtönre ítélte.⁸⁶ Menner Ödön vasgyári gyógyszerész – aki a párt Borsod megyei szervezetének ellenőre volt, s egy alkalommal Szálasi Ferencet is vendégül látta – 1947-ben a miskolci népbírórság felmentette a vádak alól. A másodfokon eljáró NOT azonban 1948-ban 2 év börtönre ítélte.⁸⁷

Ugyancsak büntetendőnek tekintették a fegyveres pártszolgálat vállalását, a kiszabott büntetéseket azonban már jelentősen meghatározta, hogy az adott személy milyen tevékenységet látott el, csak őrszolgálatos volt, vagy részt vett pl. a zsidó üzletek kiárusításában, esetleg baloldali személyek vagy zsidók letartóztatásában. A teljesség igénye nélkül pártszolgálatosként 1945-ben Győr Jánost 6 hónap,⁸⁸ Gitta Lászlót 9 hónap börtönre,⁸⁹ Trajter Imrét 1 év,⁹⁰ Zsalutka András 2 év,⁹¹ 1946-ban Bárány Jenőt 1 év,⁹² Bacsó Imrét 2 év,⁹³ Bartus Ferencet 2 év,⁹⁴ Hajcsár Jenőt 1 év,⁹⁵ Bencsik Gyulát 2 év 6 hónap,⁹⁶ 1947-ben Mozsik Bélát 6 hónap börtönre,⁹⁷ Bódi Gyulát 4 év kényszermunkára,⁹⁸

72 MNL BAZML XVII. 2. 2159/1945.

73 MNL BAZML XXIV. 202/b. 21667/1949.

74 *Szabad Magyarország*, 1947. július 4.

75 *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 12.; 1945. szeptember 14.; 1945. szeptember 15.; 1945. szeptember 16.; 1945. szeptember 21.

76 *Felvidéki Népszava*, 1946. január 20.

77 *Szabad Magyarország*, 1947. január 3.

78 *Szabad Magyarország*, 1945. április 24.; 1945. október 13.

79 *Felvidéki Népszava*, 1945. október 4.

80 MNL BAZML XXIV. 202/b. 10941/1946.

81 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 12.

82 *Északmagyarország*, 1948. december 29.

83 *Északmagyarország*, 1948. október 12.

84 *Északmagyarország*, 1948. november 5.

85 *Északmagyarország*, 1948. november 24.

86 *Északmagyarország*, 1948. november 27.

87 *Északmagyarország*, 1948. december 23.

88 MNL BAZML XXIV. 202/b. 7206/1947.

89 MNL BAZML XXIV. 202/b. 9010/1947.

90 *Miskolci Hírlap*, 1945. május 23.

91 *Szabad Magyarország*, 1945. április 28.

92 MNL BAZML XXV. 4. 518/1945.

93 *Szabad Magyarország*, 1946. augusztus 23.

94 *Szabad Magyarország*, 1946. június 8.

95 MNL BAZML XXIV. 202/b. 1224/1947.

96 *Szabad Magyarország*, 1946. április 25.

97 MNL BAZML XXIV. 202/b. 3502/1947.

98 *Szabad Magyarország*, 1947. április 4.

1948-ban Porcsalmy Jenő kelmefestőt 6 év fegyházra,⁹⁹ Milech György lakatossegédet és az újdíósgyőri Éliás Pált 3-3 év börtönre¹⁰⁰ ítélték.

VOLKSBUND, SS-KATONÁK, HUNYADI PÁNCÉLOSOK

E két, illetve három szervezet története összekapcsolódik. A háború végén, a szovjetek közeledésekor Miskolcon is toborzás indult a magyar fiatalok SS-be való belépése érdekében. A Volksbund helyi szervezete 1944. október 31-én adott ki felhívást, eszerint a már jelentkezetteket felszólították, hogy bevonultatásuk érdekében azonnal jelentkezzenek az S. D. (német biztonsági) parancsnokság Csengery utcai épületénél, valamint felszólították a német származású férfiakat, hogy 24 órán belül jelentkezzenek az SS katonai kötelekéhez szolgálattételre. Aznap a Hungarista Mozgalom Borsodmegyei vezetője is felhívást adott ki, amely szerint minden 17 és 50 év közötti férfi jelentkezzen a magyar SS-csapatba.¹⁰¹

A felhívás hatására számosan jelentkeztek – német és magyar származásúak egyaránt – az SS-be. Egy részük az SS-en belül létrehozott magyar alakulatokhoz, köztük a Hunyadi páncélosokhoz került. Később azokra, akik jelentkeztek az SS-be, vagy ott szolgálatot teljesítettek, vadásztak a hatóságok, számosan népbíróóság elé kerültek háborús bűntettel vádolva. Így 1945-ban Ágoston Józsefet – aki a háború után a MOKÁN tagja is volt – a miskolci népbíróóság 8 év kényszermunkára ítélte, büntetését azonban már nem tölthette le, 1946. június 16-án Vácott hunyt el.¹⁰² A teljesség igénye nélkül: 1945-ben a miskolci népbíróóság Bajusz István földművest 5 év kényszermunkára,¹⁰³ Bartl Frigyes vízvezeték-szerelőt és Bohus Barna könyvkereskedőt 2 év 6 hónap,¹⁰⁴ Kósa Bélát 6 hónap,¹⁰⁵ Rónay Zoltánt 1 év,¹⁰⁶ Türk Istvánt 1 év,¹⁰⁷ Veréb Miklós péksegé-

det 1 év börtönre¹⁰⁸ ítélte. Györgyák Kálmánt 1945-ben a miskolci népbíróóság 7 év kényszermunkára ítélte, míg büntetését a NOT 4 év börtönre csökkentette.¹⁰⁹ 1946-ban Szőke Lőrincet 2 év börtönre,¹¹⁰ 1948-ban Szarvas László lakatostanulót 3 év kényszermunkára,¹¹¹ Faix Gyula perecesi lakost 3 év,¹¹² Szmétankó Jánost 5 év börtönre¹¹³ ítélték. Dr. Tisza Lajos nyugalmazott századost, aki az ugyancsak SS-hez tartozó Görgey hadtest egyik zászlóaljparancsnoka volt, 1948-ban a népbíróóság 8 hónap börtönre ítélte.¹¹⁴ Az SS-be való jelentkezés miatt a miskolci népbíróóság 1946-ban Landgráf Tibort és Csótai Gábort 1-1 év börtönre ítélte. A NOT azonban – mivel ténylegesen nem teljesítettek szolgálatot – mindkettőjüket felmentette a háborús bűn vádjá alól.¹¹⁵

Eljárás indult az SS-esek toborzásával foglalkozó Volksbund helyi vezetői, tagjai ellen. Az egyik „főkolompos” itt is hiányzott, Járosi Sándor SS-szervező vélhetően a háború végén nyugatra került, ahonnan nem tért vissza. Cseh János diósgyőri erdészeti írnokot – aki 1944-ben lett a Volksbund helyi vezetője – ugyanakkor letartóztatták, majd a népbíróóság 1945-ben 10 év kényszermunkára ítélte.¹¹⁶ Volksbund-tagságáért Szilaj (Szilberis) Jánost és Fazekas József péket 6 hónap,¹¹⁷ Forst Károly Frigyes orvost 2 év,¹¹⁸ Forst Margitot 6 hónap,¹¹⁹ Tamás József diósgyőri MÁVAG segéd-tisztet 1 év börtönre ítélte a miskolci népbíróóság.¹²⁰ Wunch Jánosnét – aki a Volksbund tevékeny tagja volt – távollétében ítélték 5 év börtönbüntetésre.¹²¹ Lakatos András fogorvos a Volksbund tagjaként állítólag „rövid idő alatt vezető szerephez jutott”, rendszeresen tájékoztatta a Gestapót és baloldali egyéneket jelentett fel. Lakatos a háború végén nyugatra került, Németország

99 *Szabad Magyarország*, 1948. március 3.

100 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 11.; 1949. január 1.

101 *Magyar Élet*, 1944. október 31.

102 MNL BAZML XXV. 6. Nü. 122/1947.; *Szabad Magyarország*, 1945. augusztus 29.

103 *Miskolci Hírlap*, 1945. július 17.

104 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 28.; *Szabad Magyarország*, 1945. július 6.

105 MNL BAZML XXIV. 202. 2124/1947.

106 MNL BAZML XXIV. 202. 6720/1947.

107 MNL BAZML XXIV. 202. 6421/1947.

108 MNL BAZML XXIV. 202. 2529/1947.

109 MNL BAZML XXIV. 202. 21659/1949.

110 MNL BAZML XXIV. 202. 6420/1947.

111 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 25.

112 *Északmagyarország*, 1948. november 12.

113 *Északmagyarország*, 1948. december 19.

114 *Északmagyarország*, 1948. december 29.

115 *Felvidéki Népszava*, 1946. január 29.; MNL BAZML XXV. 4. 597/1945.

116 *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 26.

117 MNL BAZML XXV. 4. 256/1945.; *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 16.

118 MNL BAZML XXV. 21/b. 1203/1971.

119 MNL BAZML XXIV. 202/b. 2528/1945.

120 *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 15.

121 *Északmagyarország*, 1949. január 1.

amerikai övezetébe. A hazai szervek kérték kiadatását, de ezt az amerikaiak megtagadták, ezért távollétében indítottak ellene eljárást, a miskolci népbíróság 15 év fegyházra ítélte.¹²²

ZSIDÓK, MUNKASZOLGÁLATOSOK BÁNTALMAZÁSÁBAN, KIVÉGZÉSÉBEN SZEREPET JÁTSZÓK

E körbe a zsidókkal illetve a munkaszolgálatosokkal szemben eljáró nyilasok, csendőrök, keretlegények és keretparancsnokok tartoznak. A legsúlyosabb ügyek egy része e körből került ki, s igen súlyos büntetéseket szabtak ki a vádlottakra. A hatóságok magától értetődően nagy hangsúlyt helyeztek a tömeggyilkosságok vélt vagy valós elkövetőinek kézre kerítésére, és bár ilyen váddal sokak ellen indult eljárás, bizonyítani csak ritkán tudták.

Az első nagy port kavaró ügy Tóth András és társai büntetőeljárása volt. A helyi sajtó 1945. július 11-én számolt be először a VII/2. munkásszázad hóhérainak lefogásáról. Tóth András őrmester és Kiss Gyula szakaszvezető ügyéről az újság „200 főből három hírmondó tért vissza a doni pokolból” alcímmel számolt be. Tóthot végül a népbíróság halálra, míg társát – aki beismerő vallomást tett – 15 év kényszermunkára ítélte. Tóth András ítéletét 1945. augusztus 3-án este hajtották végre. Kivégzéséről részletesen beszámoltak az újságban. Eszerint a kivégzőosztag láttán egy szemvillanás alatt özszeesett „a hatalmas szál erőteljes ember. Vállai leesnek, feje előrecsuklik, térdei remegnek. Síró hang tör ki a torkán: – Nem csináltam semmit, a keret többi tagjait is ki kellene hallgatni... Sír, zokog, próbál kapkodni a levegőbe a kezével, de nincs hozzá ereje. A felje meredő puskák a kivégzés már egészen közeli pillanata érteti meg vele, hogy hova kerül. Oda, ahova ártatlan emberek egész sorát tudta vinni, minden meggondolás, a lélek legkisebb megrezdülése nélkül. Így van ez rendjén.”¹²³

Oláh András csendőr alhadnagyot 1946-ban fogták el, majd „a miskolci gettó kínvallató csendőrpribékjeinek többszörös gyilkos parancsnoka”-ként kezelték. Oláh először tagadott, majd állítólag beismerő vallomást tett. „Bevallotta, hogy az Arany János u. 19. és 86. sz. alatti csendőrségi kénzókamrákban úgyszólván mindenkit megkínzott, aki csak a kezébe került. 1942-ig a jobboldali mozgalmak megfigyelésével volt megbízva a VII. hadtest területén,

1942-től kezdve azonban ő volt a legfőbb végrehajtója a baloldali elemek üldöztetésének, internálásának és megkínzásának. Az 1944. évi internálásokat is ő hajtotta végre. [...] Bevallotta azt is, hogy három deportálandót sajátkezűleg vert agyon.”¹²⁴ Az ügygel kapcsolatban felmerült, hogy összekapcsolják három orvos ügyével is, akiket bűnpártolással vádoltak. „A három orvos ugyanis 1944-en exhumálta dr. Hollaender Béla holttestét és jegyzőkönyvileg kijelentették, hogy a tetemen külsérelmi nyomok nem láthatók. Ezzel szemben Hollaender társai közül több tanú, közöttük dr. Dálnoky Nagy Zoltán ügyvéd, akik Hollaendert eltemetése előtt látták, állítják, hogy a szerencsétlen ügyvéd a felismerhetetlenségig össze volt verve.”¹²⁵ (Az orvosok ellen végül ezzel a váddal nem indult eljárás.)

Oláh a tárgyaláson már csak három pofont vallott be, az erről beszámoló újságcikk azonban megkérdőjelezi a nyomozati szakasról írt korábbi sajtóértésüléseket. Eszerint ugyanis a tárgyaláson, mikor Oláh „régbebi vallomásait elébe tárják, melyben 10 ember bántalmazását ismerte el, kijelenti: legyen hát tíz. A gyilkosságokat tagadja.”¹²⁶ Ugyancsak figyelemre méltó volt egy másik beszámoló is, amely szintén a Szabad Magyarországon jelent meg: „Ifjabb Bogár János ítéletvégrehajtó egyébként megérkezett Miskolcra és segédeivel minden előkészületet megtett feladata zavartalan végrehajtására. Ítélet a délutáni órákban várható.”¹²⁷ Bogár János ítéletvégrehajtó tehát már előre sejtette a népbíróság döntését, s nem tévedett, délután valóban halálra ítélték Oláh Andrást. Oláht 1947. május 3-án végezték ki Miskolcon. „Az ítélet végrehajtása után az egybegyűlt tömeg lelkesen megéljenyezte a népbíróságot, a népbíróság igazságos ítéletét és a demokráciát.”¹²⁸

1948-ban a dorosici tömeggyilkosságok ügyében folytatott le eljárást a miskolci népbíróság. 1943. április 29-én, a visszavonuláskor ugyanis a dorosici munkaszolgálatos kórházat felgyújtották, amely során 600 tízfuszban szenvedő lelte halálát,¹²⁹ míg más információk szerint „1943 tavaszán Gyarmathi, Réz és pribékjei körülfogták a pajtát, amelyben akkor hozzávetőlegesen 800-900 ember kínlódott, s felgyújtották. Azokat, akik ki akartak menekülni a lángok közül, legéppisztolyozták.”¹³⁰ Az esettel kapcsolatban Réz Miklós diósgyőri temetkezési üzletvezető,

122 MNL BAZML XXIV. 202/b. 22244/1949.; *Északmagyarország*, 1948. december 9.

123 *Szabad Magyarországon*, 1945. július 11.; 1945. augusztus 4.; 1945. augusztus 5.

124 *Fehédkéki Népszava*, 1946. március 30.; *Szabad Magyarországon*, 1946. május 9.

125 *Szabad Magyarországon*, 1946. október 5.

126 *Szabad Magyarországon*, 1947. április 30.

127 *Szabad Magyarországon*, 1947. május 4.

128 *Szabad Magyarországon*, 1947. május 6.

129 *Szabad Magyarországon*, 1947. szeptember 19.

130 *Északmagyarországon*, 1948. április 18.

Gyarmati László kenderesi lakost és Husonyicza János nagybajomi lakost vádolta meg a miskolci népbüzség. A fővádlott, Réz Miklós 1946-ban és 1947-ben is megszökött a fogházból, azonban mindkét alkalommal gyorsan kézre kerítették, s bíróság elé állították. Perük a miskolci népbíróságon 1948. április 20-án kezdődött a Fűrész-tanács előtt. A sajtó által nagy érdeklődéssel követett eljárás során a vádlottak tagadtak, egykedvűen hallgatták a tanúkat,¹³¹ bűnösségüket azonban megállapították. A miskolci népbíróság Rézt és Gyarmatit halálra, míg társukat, Husonyicza Jánost életfogytiglani kényszermunkára ítélte. Az ítéletet helyben hagyta a NOT is, így Réz és Gyarmati büntetését 1948. augusztus 27-én hajtották végre Miskolcon.¹³² Érdekes, hogy az év végén a miskolci népbíróság a dorosici kórház parancsnoka, dr. Szentendrei László orvos-örnagyi ügyében is hozott ítéletet. Dr. Szentendreit – aki a vád szerint „szigorúbb bánásmódot követelt a [munkaszolgálatos – K. J.] betegekkel szemben” és „állandóan németbarátságát hangoztatta” – távollétében 10 év fegyházra ítélték.¹³³

Még be sem fejeződött jogerősen a Réz-ügy, mikor újabb feladatot kapott a dr. Fűrész Endre által vezetett népbírósági tanács: a Drótos Gyula és társai elleni per lefolytatását. Drótos Gyulát, Krajcsi Jánost, Csicsics Bélát, Czimer Józsefet és Gergely Lajost a miskolci sajtóparti, létrástetői és a miskolci nyilasok által Dunántúlon, Lébényben és környékén zsidókkal szembeni gyilkosságok elkövetésével vádolták.¹³⁴ Két éves nyomozás után, 1948. június 28-án kezdődött meg a tárgyalásuk. A per során a vádlottak – Rézékhez hasonlóan – tagadtak, azonban a tanúvallomások alapján végül mindannyiuk esetében megállapították bűnösségüket. A miskolci népbíróság 1948. július 12-én Drótot és Krajcsit halálra, Csicsicset és Cimert életfogytiglani kényszermunkára ítélte, míg Gergely Lajost felmentették és

szabadlábra helyezték arra hivatkozva, hogy a miskolci népbíróság már jogerősen elítélte.¹³⁵ Az ügyész Csicsics, Czimer és Gergely ügyében súlyosbításért fellebbezett. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. szeptember 4-én Krajcsi és Drótos tekintetében helyben hagyta az elsőfokú ítéletet, azonban a Gergely Lajosra vonatkozó felmentő részt, valamint a Csicsics és Czimer vádlottra kiszabott főbüntetést megsemmisítette. Gergely Lajost háborús bűntett miatt életfogytiglani fegyházra, míg Csicsics Bélát és Czimer Józsefet halálra ítélte, ugyanakkor leszögezte, hogy esetükben az ítélet „jogerős, de nem hajtható végre”. Czimer József később kegyelmi kérvényt és újrafelvételi kérvényt is adott be, azonban az ügyben nem történt semmi változás, így Czimer jogerős halálos ítélettel, a kivégzés árnyékában hosszú évekig börtönben maradt. Krajcsi Jánoson és Drótos Gyulán 1948. szeptember 14-én Budapesten hajtották végre a halálos ítéletet,¹³⁶ Csicsics Bélát – miután kegyelmi kérvényét az államfő elutasította – 1949. január 26-án végezték ki ugyanitt.¹³⁷

A Drótos-perrel körülbelül egy időben kezdődött meg Fehér Béla, az Erzsébet kórház főgyógyszerese elleni népbírósági tárgyalás. Fehért azzal vádolták, hogy 1944. november 1-jén az ő bejelentése nyomán tartottak razziaát a nyilasok a kórházban, amelynek eredményeként 27 zsidó származású személyt tartóztattak le, akiket utóbb Létrástetőn kivégeztek. Fehér Béla tagadott, s egy – sértett által tett – tanúvallomás valószínűsítheti ártatlanságát. Eszerint ugyanis a nyilasok nem egyenesen a zsidók – Fehér által a vád szerint pontosan megjelölt – rejtékhelyére siettek, hanem épületről épületre haladtak, kutattak, s csak úgy jutottak el a pótszemészetig, ahol a zsidókat bújtatták.¹³⁸ Fehért 1948 júniusában a miskolci népbíróság bűnösnek mondta ki, s életfogytiglani fegyházra ítélte. Fellebbezését a NOT elutasította, így az ítélet jogerőssé vált.¹³⁹

131 *Északmagyarország*, 1948. április 21.

132 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 19.; 1947. október 17.; *Északmagyarország*, 1948. április 18., 1948. április 20., 1948. április 22., 1948. június 26.

133 *Északmagyarország*, 1948. december 31.

134 Az ügygel kapcsolatban Ferenci József fodrászmestert már 1946-ban letartóztatták azzal, hogy a miskolci Hűség Házában részt vett a kínzásokban. *Felvidéki Népszava*, 1946. január 18. Ennek ellenére később elengedték, 1947-ben azonban ismét letartóztatták, ekkor már „a Lébényben elkövetett nyilas tömeggyilkosságokban” való részvétellel vádolták. Végül 1948 áprilisában került bíróság elé, amely során azzal vádolták, hogy „Részt vett olyan személyeknek a pártelhelyiségbe való kísérésében, akiket később társai kivégeztek”. *Szabad Magyarország*, 1947. december 16.; 1948. április 11. Az eljárás kimenetele iratok hiányában nem ismert. (A tízes csoport történetéről részletesen lásd Kis 2015, 155–171.)

135 A Miskolci Népbíróság – nyilas párttagság, fegyveres pártszolgálat, valamint nyugatra menekülés miatt – háborús és népellenes bűntett vádjával három év börtönre ítélte. MNL BAZML XXV. 21/b. B. 64/1957.

136 BFL XXV. 2/b. 1949. aü. 81224. Miskolci népbüzség 1947. Nü. 86/64.

137 MNL BAZML XXV. 71/d. 00130/1953. Miskolci Államügyzség. 00303/1951. aü. Házi feljegyzés. Miskolc, 1952. január 9.

138 MNL BAZML XVII. 407. 2302/1945. Kolozs Miklós igazoló bizottsági vallomása.

139 MNL BAZML XVII. 407. 1035/1945.; *Északmagyarország*, 1948. június 11.

A főgyógyszerész a váci börtönben halt meg 1950. október 8-án.¹⁴⁰

Ugyancsak a létrástetői tömeggyilkossággal kapcsolatban indult eljárás több diósgyőri pártszolgálatos ellen. Az ismeretlen helyen tartózkodó Tokaji László, Sebők István, Kanyó István, Lokerdi Zoltán, Valantin Zoltán és Lusztig Jenő állítólag részt vett baloldaliak összeszedésében, valamint Hámorban 30 embert „fogdostak össze”, akiket később Létrástetőn kivégeztek és tömegsírban temettek el. A miskolci népbíróság 1948-ban Tokaji Lászlót életfogytiglani fegyházra ítélte, míg társait 15 év fegyházbüntetéssel sújtotta.¹⁴¹

A csendőrök és keretlegények, keretparancsnokok elleni eljárások csúcspontját a Patai Lajos, a Szüle László, a Kelemen Károly és társai, az Orgován Géza és társai, valamint a Józsa Ferenc és társai elleni ügyek jelentették.

Patai Lajos volt főhadnagynak, a 108/37. munkásszázad parancsnokának 1948. június 4-én kezdődött meg a pere a miskolci népbíróságon. A táborparancsnokot azzal vádolták, hogy a munkaszolgálatosokat „minden képzeletet felülmúló brutalitással kényszerítette halálra”, s tevékenységének „eredményeként a század 213 emberéből mindössze 30-nak sikerült megmenekülnie.” Emellett három orosz polgári lakos kivégzésével is vádolták. Patay „kezenekul kúrtartott tagadása mellett”, de népbíróság dr. Fűrész tanácsa egy napos tárgyalás után bűnösnek találta és 1948. június 5-én halálra ítélte.¹⁴² Az ítéletet helyben hagyta a NOT is. Patai kegyelmi kérvényét a köztársasági elnök elutasította, így 1948. szeptember 29-én reggeli 8 órakor kivégezték a miskolci fogház udvarán.¹⁴³

Szüle László csendőrszázadost, volt zászlóaljparancsnokot 1947-ben Kecskeméten tartóztatták le, majd azzal vádolták, hogy a háború idején, a szovjet fronton kegyetlenül bánt a katonákkal, 1944-ben pedig Bodrogolasziban két szökött katonát kivégeztetett.¹⁴⁴ Ügye először a sátorlajújhelyi népügyszékhelyre, később a miskolci népbírósághoz került. A Fűrész-tanács háromnapos tárgyalás után halálra ítélte.¹⁴⁵ Ítéletét a

NOT is helyben hagyta,¹⁴⁶ így 1948. november 10-én, Miskolcon kivégezték (PÜNKÖSTI 2006).

Kelemen Károly miskolci tanító lefogásáról a sajtó 1948. március 3-án tudósított. Kelemen eszerint hadnagyi rangban a VII/2. munkásszázad helyettes parancsnoka volt a háború idején, aki „törvénytelen módon végezte ki a munkaszolgálatosokat. Kétszáz emberből 3-4-en tértek haza.”¹⁴⁷ Hivatalosan végül azzal gyanúsították meg, hogy hadművelési területeken védtelen nőekkel erőszakoskodott, s embertelen kegyetlenséggel bánt társaival egyetemben a munkaszolgálatosokkal, akik közül sokan meghaltak. Egy ember kivégzésére maga Kelemen adott parancsot, egy embert pedig társa, Takács András lőtt agyon. A Kelemen-per hét vádlottja közül a tárgyalás elején még csak öten voltak, s ketten „ismeretlen helyen” tartózkodtak. A tárgyalás során végül előkerült a hatodik vádlott is (Erdősi József), aki addig szovjet hadifogságban volt. A vádlottak a tárgyaláson „cinikusan tagadtak”, bűnösségüket azonban a népbíróság a tanúvallomások alapján megállapította. Ítélethirdetésre 1948. október 25-én került sor. A miskolci népbíróság Fűrész-tanácsa Kelemen Károlyt, Takács Andrást, Tusai Andrást és az ismeretlen helyen tartózkodó Juhász János Gábort halálra, míg Kiss Gyulát életfogytiglani, Erdősi Józsefet és Főgel Györgyöt 10-10 év kényszermunkára ítélte.¹⁴⁸ A NOT Kelemen, Takács és Juhász halálbüntetését és Főgel börtönbüntetését jogerőre emelte, míg Tusait életfogytiglani, Erdősit 5 év börtönre ítélte.¹⁴⁹ A vádlottak később kegyelmet kaphattak, kivégzésük legalábbis elmaradt, annak nincs nyoma sem a sajtóban, sem a halotti anyakönyvekben.¹⁵⁰

Kelemenék pere után Orgován Géza és társai kerültek a miskolci népbíróság elé. A vád szerint Orgován 1944-ben, a visszavonulás során honvédeket, hadifoglyokat és munkaszolgálatosokat végzett ki, parancsnoka, Bodnár László alezredes, mint a 24. hadosztály kémelhárító osztagának vezetője pedig számos kivégzést rendelt el. A népbíróság 1948. október 29-én az ismeretlen helyen tartózkodó Bodnár Lászlót és Orgován Gézát halálra ítélte, míg Boros Gábort és Rácz Györgyöt

140 A váci rabtemető halottai. *Magyar Nemzet*, 2010. február 27.

141 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

142 *Északmagyarország*, 1948. június 5., 1948. június 6.

143 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 30.

144 *Szabad Magyarországnak*, 1947. december 15.; *Északmagyarország*, 1948. július 13.

145 Az eljárás során az ismeretlen helyen tartózkodó Óri Ferenc csapatsendőt 15 év fegyházra ítélték, a tanúvallomást tevő Tibor Sándor volt csapatsendőr őrmestert pedig letartóztatták. *Északmagyarország*, 1948. július 18.

146 *Északmagyarország*, 1948. október 14.; *Szabad Magyarországnak*, 1947. december 15.; *Északmagyarország*, 1948. július 13.

147 *Szabad Magyarországnak*, 1948. március 3.

148 *Északmagyarország*, 1948. október 17.; 1948. október 26.

149 *Északmagyarországnak*, 1949. január 14.

150 Az ügygel kapcsolatban eljárás indult Szilbényi (Sztinka) Dezső, a VII/2. munkásszázad parancsnoka ellen is. Szilbényit 1945-ben letartóztatták, azonban Miskolcra szállítása közben sikerült megszöknie. Később Budapesten ismét elfogták. Háborús bűntett miatt 1952-ben végezték ki. *Szabad Magyarországnak*, 1945. szeptember 6.; MNL BAZML. 21/b. 677/1958.

felmentette. Orgován büntetését utóbb életfogytiglani börtönre változtatták.¹⁵¹

Két hét múlva ismét számos ember halálának ügyéről tárgyalt a miskolci népbíróság. Józsa Ferenc főhadnagy ellen azért indult eljárás, mert a Hejőcsabáról nyugatra vonuló munkásszázad parancsnokaként a vád szerint „*állandóan kínozta-verte a munkaszolgálatosokat, nem múlt el nap, hogy ki ne végzett, vagy végeztetett volna valakit*”.¹⁵² Utóbb azzal vádolták, hogy az egyik munkaszolgálatost agyonverte, a többieket pedig éhezettette és betegeket vitetett ki a hóra, ahol valamennyien halálukat lelték. A miskolci népbíróság 1948. november 19-én Józsa Ferencet halálra, míg Győrffy Istvánt 1 év, Szabó Andrást nyolc hónap börtönre ítélte.¹⁵³ Józsa további sorsa nem ismert, kivégzésének a miskolci halotti anyakönyvben nincs nyoma, így a halálos ítélet végrehajtására feltehetően nem került sor.

A munkaszolgálatosok kivégzése mellett további gyilkosságok ügyében is eljárak. Dr. Jolsvay Alajos hadbíró százados ellen azzal a váddal indítottak eljárást, hogy ő volt az, aki az Erzsébet kórház kertjében 1944 augusztusában agyonlőtte dr. Hála Imre orvost. Jolsvayt 1948-ban tartóztatták le, azonban hatásköri vita alakult ki a budapesti haditörvényszék és a miskolci népügyészség között, hogy ki illetékes eljárni ellene, így a vita a kúria elé került.¹⁵⁴ Az ügy további részletei nem ismertek.

Szintúgy eljárás indult a percesi állomás feletti erdőrészen 1944-ben agyonlőtt Horváth Károly halálésének ügyében. A gyilkosság miatt Takács Józsefet – aki nyilas fegyveres pártszolgálatos volt – a miskolci népbíróság 15 évi kényszermunkára ítélte.¹⁵⁵ Büntetését később 6 évre csökkentették. Takács sosem szabadult, 1951 februárjában a börtönben halt meg.¹⁵⁶

1946-ban Kulcsár Miklós csendőrtiszt ellen indult eljárás. Először dr. Gimes Jenő miskolci ügyvéd agyonlövésével vádolták, majd végül amiatt ítélték el, hogy állítólag nem engedte, hogy a meglőtt ügyvédet bárki megközelítse, s ezzel előidézte annak halálát. Kulcsárt végül életfogytiglani kényszermunkára ítélték.¹⁵⁷ Gimes halála miatt 1948 őszén Czifrák József csendőr ellen

indult eljárás, akit a szolnoki államvédelmi rendőrség tartóztatott le, majd szállított Miskolcra.¹⁵⁸ Czifrákot a népbíróság 15 év kényszermunkára ítélte.¹⁵⁹

A Czifrák elleni eljárás nem véletlen, 1948-ra csúcsosodott ki ugyanis a csendőrök parancsot adtak ki a „gettócsendőrök” ellen, s szerte az országban tartóztatták le és szállították őket Miskolcra az eljárás lefolytatása céljából. Így 1948 februárjában a debreceni államvédelmi osztály tartóztatta le és kísérte Miskolcra Högye József, Tóth Sándor, Sipos Imre, Farkas Gábor, Vida Lajos és Szalai Vince, majd két hét múlva Dunka Antal és Balogh Jenő, márciusban a debreceni rendőrség Elek Pál és Kis István, szeptemberben pedig a szolnoki rendőrség Sándor Mihály, Hoppál István, Paczali Sándor és Kácsor Mihály egykor a miskolci gettóban szolgálatot teljesítő volt csendőröket. A felsoroltak közül Kácsor Mihályt¹⁶⁰ és Balogh Jenőt 6-6, Dunka Antalt 8,¹⁶¹ Hoppál Istvánt 3, Sándor Mihályt 6 év, Paczali Sándort pedig életfogytiglani kényszermunkával büntették.¹⁶² 1948-ban további egykori téglagyári „gettócsendőrök” ellen indult eljárás, a miskolci népbíróság Kiss Istvánt 6, Zelizi (Zilizi?) Jánost 4 és fél év, Farkas Jánost 5,¹⁶³ Pata Józsefet 10 év,¹⁶⁴ Szűcs Istvánt 6 év,¹⁶⁵ Vida Lajost 4 év, Sipos Imrét és Barna Károlyt 6 év, Kovács Ernőt 6 és fél év¹⁶⁶ kényszermunkára, az ismeretlen helyen tartózkodó Szőnyi Miklóst és Fodor Ferenc alhadnagyot 15-15 év fegyházbüntetésre¹⁶⁷ ítélte. Végül sor került a téglagyári gettó parancsnokának elítélésére is: Szentandrási Eleket 1948 végén távollétében ítélték halálra.¹⁶⁸

SZÉLSŐJOBBDALI SZERVEZETEK TAGJAI

Az ideiglenes nemzeti kormány 529/1945. M. E. sz. rendeletében rendelkezett a „fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlataásáról”. A rendelet 3. §-a tartalmazta ezen szervezeteket. A teljesség igénye

151 MNL BAZML XXV. 21/b. 1309/1958.; *Északmagyarország*, 1948. október 29.; 1948. október 30.

152 *Északmagyarország*, 1948. november 14.

153 *Északmagyarország*, 1948. november 16.; 1948. november 17.; 1948. november 18.; 1948. november 20.

154 *Északmagyarország*, 1948. augusztus 17., szeptember 11.

155 *Északmagyarország*, 1948. november 3.

156 MNL BAZML VII. 51/b. 238/1951.

157 *Felvidéki Népszava*, 1946. február 123.; *Szabad Magyarország*, 1946. június 1.; június 2.

158 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 11.

159 *Északmagyarország*, 1948. november 27.

160 *Északmagyarország*, 1948. augusztus 11.

161 *Északmagyarország*, 1948. augusztus 13.

162 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 30.

163 *Északmagyarország*, 1948. október 8.

164 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 23.

165 *Északmagyarország*, 1948. július 21.

166 *Északmagyarország*, 1948. október 8.

167 *Északmagyarország*, 1948. december 17.

168 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

nélkül közöttük volt a Baross Szövetség, az Etelközi Szövetség (Eksz), a Kettőskereszt Szövetség, a Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE), a Magyar Élet Pártja (MÉP), a Magyar Megújulás Pártja, a Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesülete (MÜNE), a Nemzeti Munkaközpont, a Hungarista mozgalom, az Országos Vitézi Szék, a Turul Szövetség stb. Ennek tagjai, vezetői tehát szinte automatikusan a rendőrség politikai osztályának célpontjaivá váltak.

Miskolcon – a nyilaskeresztes párt tagjai kivételével – ezen szervezetek tagjai ugyan általában letartóztatásba kerültek s internálták is őket, a velük szemben felhozott vádak azonban nem mindig voltak elégségesek egy népbírói eljáráshoz, és ha el is jutottak odáig, akkor is sokszor születtek felmentő ítéletek. Elmarasztaló ítélethez ugyanis már kevés volt egy szélsőjobboldali szervezetben való tagság, valamilyen egyéb háborús/népellenes büntetést is rá kellett bizonyítani a vádlottra. Így történt a Baross Szövetség már említett tagjával, Doró Ernővel, akinek meghurcolása két év után népbírói eljárással felmentő ítélettel fejeződött be. Ugyancsak eljárás indult Bárdossy Jenő ecetgyáros ellen, azonban azon túl, hogy tagja volt a szövetségnek, semmi terhelőt nem tudtak rábizonyítani, így végül ügye felmentéssel zárult.¹⁶⁹

A Baross Szövetség tagjaként tartóztatták le Berzy József kereskedőt (miskolci tagozat elnöke), Losonczy László fűszerkereskedőt (városi titkár), Németh Gyula pékmestert (tag), Pataky Rudolf fűszerkereskedőt (társelnök), Poppé Istvánt (MOVE vezetőségi tag is volt) és Rigó Bertalan szobafestőt. Közülük Berzy és Losonczy került népbírói eljárás elé. Tavassy Károlyt – akit sajtóhírek szerint „*mint exponált nyilas szellemű egyént vittek el munkatáborba*” – a Baross Szövetség egyik fő hangadójaként tartóztatták le, s állították népbírói eljárás elé.¹⁷⁰ 1948-ban 2 év börtönre ítélték.¹⁷¹ 1948-ban Nyusztai Lajos ellen indult eljárás, akit 1939-ben választottak a szövetség alelnökévé. Nyusztait a miskolci népbírói eljárás 6 havi börtönre ítélté.¹⁷² Mihalovics Jenőt, a Baross Szövetség számvizsgáló elnökét és Kovács Károlyt, a textilosztály elnökét ugyancsak 6 hónap börtönre ítélték.¹⁷³ Huba Ferencet, a szövetség miskolci titkárát távollétében ítélték el a népbírói eljárás 5 év börtönre.¹⁷⁴ Kopáncsi

Ferencet, a szövetség miskolci fiókjának egyik vezető tagját 1948-ban 6 év börtönre ítélték.¹⁷⁵ Passuth Gyulát, a szövetség igazgatóját 1948-ban távollétében 6 év fegyházra ítélték.¹⁷⁶

A Magyar Megújulás Pártjának tagjai közül Zimonyi László pénzügyi főtanácsost őrizetbe vették, Orloff József biztosító vállalatvezetőt internálták, dr. Szendy Balázs főorvos népbírói eljárás elé került.

A MOVE tagjai közül dr. Gaál Menyhért orvost, aki a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete (MONE) szervezet országos elnöke is volt, a rendőrség 1945-ben internálta,¹⁷⁷ majd 1948-ban népbírói eljárás elé állították, amely 1 év börtönre ítélté.¹⁷⁸ Ugyancsak internálták Vajda Géza főorvost¹⁷⁹ és dr. Mészáros Zoltán gyógyszerészt, aki a MOVE alelnöke, a MÉP kerületi elnöke és a Nemzeti Munkaközpont társelnöke is volt.¹⁸⁰ Dr. Molitor Gusztávot, a miskolci evangélikus tanítóképző igazgatóját – aki a MOVE szakosztályi alelnöke, valamint a MÉP színeiben a törvényhatósági bizottság tagja volt – 1945-ben internálták, majd népellenes büntetett miatt indult ellene eljárás. Ügyében 1948-ban született csak ítélet, ekkor csupán hat hónap felfüggesztett börtönre ítélték.¹⁸¹ Vitéz dr. Görgey László felsőházi tagot – aki a MOVE miskolci csoportjának szervezője, a Magyar Jövő Miskolci Lapkiadó Rt. egyik alapítója, a MÉP miskolci országgyűlési képviselője volt – Budapesten vették őrizetbe.¹⁸² Bohus Károly városi számvevőségi tisztviselőt, a MOVE egykori pénztárosát 1948-ban 6 év börtönbüntetéssel sújtották.¹⁸³ Henkey-Hónig Vilmos nyugalmazott vezérőrnagy a MOVE társelnöke és a MÉP törvényhatósági bizottsági tagja volt, ezért 1948-ban 6 hónap börtönre ítélték.¹⁸⁴

A MÜNE tagjai közül 1946. március 29-én dr. Dortsák Lajos ügyvédet internálták.¹⁸⁵ Dortsák ellen – akit mint Borbély-Maczkó jogtanácsosát emlegették a sajtóban – népbírói eljárás is indult.¹⁸⁶ Ugyancsak internálták dr. Molnár József volt vármegyei főügyészt, aki

169 MNL BAZML XXV. 4. 11/1947.

170 *Szabad Magyarország*, 1948. január 31., 1948. február 22.

171 *Északmagyarország*, 1948. december 1.

172 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 8.

173 *Északmagyarország*, 1948. december 4.; 1948. december 16.

174 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

175 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

176 *Északmagyarország*, 1948. május 30.

177 *Magyar Hírlap*, 1945. augusztus 10.

178 *Magyar Hírlap*, 1945. augusztus 10.

179 *Magyar Hírlap*, 1945. augusztus 10.

180 *Északmagyarország*, 1948. május 22.

181 MNL BAZML XXV. 4. 407/1945.

182 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 25.

183 *Északmagyarország*, 1948. november 5.

184 *Északmagyarország*, 1948. december 3.

185 MNL BAZML XVII. 420. 410/1948.

186 *Szabad Magyarország*, 1947. április 18.

a MÜNE egyik vezetője, és dr. Bodnár Lászlót, aki a MÜNE titkára és a Baross Szövetség ügyésze is volt. Dr. Bodnárt később háborús bűncelekményekkel vádolták meg, a miskolci népbíróóság azonban felmentette a vádak alól.¹⁸⁷ Érdekes módon dr. Póka Istvánt, aki a MÜNE mellett a Tesz, az Eksz, a MÉP és a Turul Szövetség tagja is volt, az igazoló bizottság leigazolta. Ez persze felháborodást keltett a kommunisták körében, így a rendőrség rendőri felügyelet alá helyezte és nyomozást indított ellene,¹⁸⁸ Póka további sorsa azonban nem ismert előttünk. Ugyancsak MÜNE-beli tagsága miatt indult népügyészégi eljárás Dálnoky Nagy Zoltán ügyvéd ellen¹⁸⁹ háborús bűntett gyanújával, bár valószínűbb, hogy az ellene indított hajszá politikai szereplésével, polgári demokrata párti tagságával is magyarázható. Dálnoky ugyanis tagja volt a városi nemzeti bizottságnak, s még népbírónak is jelölték korábban. Az ellene indított eljárás kimenetele iratok hiányában sajnos nem ismert.

Horkay Ferenc egykori ügyészégi elnököt – aki az Eksz tagja volt – 1945-ben internálták.¹⁹⁰ Csidei Lajos MÁVAG-tisztviselőt – aki a Turul Bajtársi Szövetség tagja és a Zrínyi Bajtársi Egyesület diósgyőr-vasgyári pénztárosa majd „alvezére” volt – 6 hónap börtönre ítélték.¹⁹¹

Palotay Ferenc polgári iskolai tanárt mint a „Turul-Baross-Nemzeti Munkaközpont miskolci hármas szövetségének életre hívóját” tartóztatták le 1945-ben, s adták át a népügyészégnek.¹⁹² Jávorszky Józsefet, aki 1941 és 1943 között a Nemzeti Munkaközpont miskolci tagozatának alelnöke volt, 1945-ben tartóztatták le. Bár a népbíróóság eljárás során bebizonyosodott, hogy 1944 végén közreműködött bujkáló munkaszolgáltatók rejtegetésében, azokat élelemmel segítette, népellenes bűntett miatt 6 hónap börtönre ítélték.¹⁹³ Dr. Homolya János ügyvédet, aki a Nemzeti Munkaközpont miskolci szervezetének elnöke és a Vitézi Szék ügyésze volt, távollétében 1948-ban 5 év börtönbüntetésre ítélték.¹⁹⁴

RÉGI ÉS ÚJ POLITIKAI ELIT

Az 1945 utáni eljárások áttekintése alapján nyugodtan kijelenthető, hogy a formálódó kommunista hatalom minden eszközzel próbált fellépni az ún. „horthysta” politikai elit ellen, de új „szövetségesei”, koalíciós társai is a célkeresztjébe kerültek. A régi politikai elitel szemben viszonylag könnyű dolguk volt, egy részük ugyanis szerepelt a kormány által kiadott háborús bűnösök listáján. Ezen lista alapján szolgáltatva ki a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a bíróság elé állítandó személyeket (MIKÓ 2015, 63). „Ennek nyomán kérték azon személyek kiadatását, akik Jugoszlávia fegyveres megtámadását, a Szovjetunió elleni hadba lépést, továbbá az Amerikai Egyesült Államok elleni hadüzenetet kezdeményezték, aláírták, a felsőházban és ezek bizottságaiban mellette felléptek vagy szavaztak. Felkerült a listára az 1941. október 10-e óta az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakításáig működött összes miniszter, államtitkár” (MIKÓ 2015, 64). Ez alapján tehát a felsőházi tagok jelentős része, valamint az 1941 utáni összes kormánytag automatikusan célponttá vált. Így kerülhetett a háborús bűnösök listájára Lukács Béla volt miskolci főispán, dr. Fekete Bertalan volt polgármester és valószínűleg Lichtenstein László volt főispán is.

Lukács Bélát¹⁹⁵ – aki Miskolc elhagyása után földművelésügyi miniszter volt, s a Magyar Élet Pártjának elnöke – a háború után az oroszok tartóztatták le, s hurcolták Moszkvába, majd 1946 elején átadták a magyar népügyészégnek. A Budapesti Népbíróóság folytatta le ellene az eljárást, amely során háborús és népellenes bűntettek miatt 12 év fegyházra ítélte, büntetését 1948-ban helyben hagyta a NOT is.¹⁹⁶

Dr. Fekete Bertalant – aki a Sztójay-kormány közéleti államtitkára, kormánybiztosa volt – 1945-ben a debreceni politikai rendőrség vette őrizetbe, majd népbíróóság elé állították. Azzal vádolták, hogy „kegyetlen kézzel” megtorolt minden baloldali megnyilvánulást, s miskolci polgármesterként „szolgálatkész végrehajtója lett a [...] nyilas és gestapó embereknek, a Volksbund miskolci megbízottainak. [...] Korra való tekintet nélkül Ukrajnába és a halálba juttatott dr. Fekete Bertalan halállistájával közbecsülésben

187 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 10; *Szabad Magyarország*, 1946. november 15.

188 *Szabad Magyarország*, 1946. július 28.

189 MNL BAZML XVII. 2. 1516/1945.

190 *Szabad Magyarország*, 1945. július 15.

191 MNL BAZML XXIV. 202/b. 20491/1949.

192 *Szabad Magyarország*, 1945. május 20.

193 MNL BAZML XXIV. 202/b. 7208/1947.

194 MNL BAZML XXV. 4. 635/1945.

195 Eljárás indult öccse, Lukács Endre volt miskolci alispán és veje, Dadányi Miklós ellen is. 1945-ben mindkettőjüket internálták. Dadányit hónapok múlva szabadlábra helyezték és rendőri felügyelet alá került, azonban 1946 tavaszán ismét internálták. *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 14.; 1946. április 28., Lukács Endre 1948-ban külföldre próbált szökni, azonban elfogták, s vélhetően eljárást indítottak ellene. *Szabad Magyarország*, 1948. április 9.

196 *Szabad Magyarország*, 1946. február 22.; 1947. március 4.; *Észak-magyarország*, 1948. június 23.

álló öreg iparosokat, munkásokat, kereskedőket.”¹⁹⁷ Az egykori polgármester elleni eljárás kimenetele sajnos egyelőre nem ismert.¹⁹⁸

Lichtenstein László volt főispánt, felsőházi tagot 1945 közepén internálták. Sajtóhírek szerint népbíróság elé kívánták állítani,¹⁹⁹ s tény, hogy egy 1945. augusztus 11-i kimutatás szerint háborús bűntett miatt a népügyészség eljárást indított ellene.²⁰⁰ Az ügy azonban a népbíróságig valószínűleg nem jutott el, ennek megtörténte vonatkozóan legalábbis információkkal nem rendelkezünk. Egyes adatok szerint 1945 őszén szabadlábra került, ugyanakkor rendőri felügyelet alá helyezték.²⁰¹

Dr. Honti Béla polgármester-helyettest 1945. augusztus 18-án tartóztatták le. Az volt a „bűne”, hogy Szilágyi László volt polgármester helyett 1944-ben antibolszevista kiállítást nyitott meg.²⁰² Ismeretlen ideig volt fogságban, tisztségét ugyanakkor még megtarthatta, bár 1946. április 24-től augusztus 16-ig rendőri felügyelet alatt volt (KAPUSI 2005, 110).²⁰³ Két évvel később azonban ismét eljárást indítottak ellene. A miskolci népbíróság 1944-es beszéde miatt 8 hónap börtönre ítélte.²⁰⁴

1946-tól a miskolci népügyészség a megye volt MÉP-képviselői ellen távollétükben folytatta le az eljárást, így dr. Nyilas Ferenc, Ronkay Ferenc, Molnár Dezső, Martsekényi Imre volt MÉP-képviselők bűnügyében.²⁰⁵ Közülük a Martsekényi Imre elleni eljárás kimenetele nem ismert. Dr. Nyilas Ferencet – aki a Magyar Élet napilap főszerkesztője és országgyűlési képviselő is volt – 1948-ban távollétében 10 év fegyházra

ítélték.²⁰⁶ Molnár Dezsőt ugyancsak 1948-ban – azzal a váddal, hogy a „Magyar Élet című fasiszta lapba háborúra uszító cikkeket írt” – távollétében 15 év fegyházra ítélték.²⁰⁷ A volt képviselők közül egyedül Ronkay Ferenc került rács mögé. Ronkayt, aki 1943-ban a német gazdasági hegemonia elleni szövetség létrehozása érdekében tárgyalt Tisó szlovák államfővel (JANEK 2010, 120), mint háborús főbűnöst körözték két évig, majd 1947-ben fogták el Tahiban. A volt MÉP-képviselőt a miskolci népbíróság 1948 májusában 12 év fegyházra ítélte.²⁰⁸

A felsoroltakon túl a Magyar Élet Pártjának számos további vezetője ellen indult eljárás. Pataky Rudolf fűszerkereskedőt, aki a MÉP és a törvényhatósági bizottság tagja, és a Baross Szövetség társelnöke volt, 1945-ben internálták.²⁰⁹ Dr. Terhes Barnabás egykori MÁV üzletvezető-helyettest a MÉP-ben viselt tisztsége miatt a népbíróság 6 hónap fegyházra ítélte 1948-ban.²¹⁰ Mikuleczky Gyula egykori borsodi alispánt, aki a MÉP vezető tagja volt, 1948-ban távollétében ítélték 2 év börtönre.²¹¹ Ugyancsak távollétében ítélték 6 hónap börtönre Fekesházy Ferencet, aki a MÉP és a Fajvédő Egyesület titkára²¹² volt, és 2 év börtönre Nemes Istvánt, a párt miskolci titkárát.²¹³

1948 őszére érkezett el az idő, hogy megkezdődjön a leszámolás a „fasiszta” Magyar Élet című, 1944 novemberéig működő napilap újságíróival, szerkesztőivel. Az újságírókat háborúpártisággal, németbarátsággal és faji gyűlöletre izgatással vádolták. Elsőként Nagy Gáborral szemben indítottak eljárást. A miskolci népbíróság távollétében 10 év fegyházra ítélte.²¹⁴ Nagyot elítélése után egy hónappal Debrecenben fogták el, s új tárgyalást folytattak le ügyében, ekkor 5 év kényszermunkára ítélték.²¹⁵ Távollétében 8 év börtönre ítélték Sándor Béla újságírót, aki állítólag a „miskolci Római II. besúgójaként működött”.²¹⁶ Ugyancsak távollétében ítélték 10 év börtönre Horkay Lászlót, aki a lap főszerkesztője, a Baross Szövetség tagja és a Magyar Élet Pártjának

197 *Szabad Magyarország*, 1945. május 5.

198 Dr. Fekete Bertalant 1952-ben ismét letartóztatták és az ózdi szociáldemokraták (Mauks Miklós és társai) koncepció perében ültették a vádlottak padjára. Feketét első fokon 6 hónap börtönre ítélték, majd másodfokon felmentették a vádak alól. Fekete később Vácra került, majd 1957. szeptember 7-én Balassagyarmaton hunyt el.

199 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 10.; *Szabad Magyarország*, 1945. augusztus 11.

200 MNL BAZML IV. 901/b. 555/1945. Kimutatás a miskolci népügyészség 1945. évi augusztus hó 5. napjától 1945. évi augusztus hó 11. napjáig terjedő időre szóló heti ügyforgalmáról.

201 Rőzse István: A Tiszai Evangélikus Egyházkerület utolsó püspökválasztásáról. *Keresztyén Igazság* 16. sz. (1992. tél) http://www.ordass.hu/load_doc.php?cat=ETT&doc=43 (utolsó letöltés: 2017. május 24.)

202 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 19.

203 *Szabad Magyarország*, 1946. április 24.

204 *Északmagyarország*, 1948. december 3.

205 *Szabad Magyarország*, 1946. november 28.

206 MNL BAZML XXIV. 202/b. 21657/1949.

207 *Északmagyarország*, 1948. december 21.

208 *Északmagyarország*, 1948. május 16.

209 *Szabad Magyarország*, 1945. augusztus 18.

210 *Északmagyarország*, 1949. június 24.

211 *Északmagyarország*, 1948. december 4.

212 *Északmagyarország*, 1948. december 29.

213 MNL BAZML XXV. 4. 467/1948.

214 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 19.

215 *Északmagyarország*, 1948. december 10.

216 *Északmagyarország*, 1948. december 18.

titkára volt.²¹⁷ Kizák László, a lap felelős szerkesztője a háború végén katonaként menekült Németországba, ahonnan 1946-ban tért haza. Ekkor letartóztatták,²¹⁸ végül 1948-ban 1 év börtönre ítélték.²¹⁹

A régi politikai elit mellett a kommunisták a politikai megtorló eljárásokat igyekeztek felhasználni az új politikai elit ellen is. Így például dr. Bukovszky Vilmos ügyvédet, aki a Független Kisgazdapárt diósgyőri körzeti alközpontjának titkára és Bajcsy-Zsilinszky Endre egyik „legjobb munkatársa volt”, internálták, 1945. december 15-én szabadult (DANCZA 1977, 590).

A kommunisták kezdettől fogva a saját soraikban is keresték az ellenséget. Dancza Lajos egykori MOKÁN-os, kommunista nemzetgyűlési képviselőt 1945. március 30-án tartóztatták leazzal a váddal, hogy kapcsolata volt a „Római II.”-vel, vagyis a vasgyári katonai elhárítással. Danczát nemzetgyűlési képviselőként mentelmi jog illette meg, ez azonban nem zavarta a rendőrséget. Lefogása még a kommunisták között is felháborodást okozott. A diósgyőri rendőrőrs tüntetőleg megjelent a megyei rendőrkapitányságnál, mire az egységet lefegyverezték és fogdába zárták. A hírre volt ellenállókából 15 fős küldöttség alakult, de vezetőjüket Kecskés Ferenc, a politikai osztály vezetője őrizetbe vette. Válaszul volt MOKÁN-osok szállták meg a rendőrségi épület egyik szárnyát (KOPÁCSI 1989, 27). Végül azzal az ígérettel sikerült őket leszerelni, hogy pár nap múlva hazatér a képviselőjük.²²⁰ Danczát ennek ellenére fogságban tartották és április 5-én fenyegetéssel beismerő vallomást csikartak ki belőle, amiről később terjedelmes újságcikkben számoltak be.²²¹

Dancza hiába kérte, hogy ügye kerüljön népbírószághoz, volt elvtársai megfosztották a tisztázás lehetőségétől. Ehelyett április 26-án internálták, majd fél évig semmi sem történt ügyében. Augusztus 5-én váratlanul Budapestre, az Andrassy út 60-ba szállították, ahol először személyesen Péter Gábor hallgatta ki. Érdekes módon a fővárosban prominens kommunistákkal, így Skolnik Józseffel, Demény Pállal, valamint két nemzetgyűlési képviselővel, a ceglédi Cseh Jánossal és a kiskunhalasi Dobó Istvánnal került egy cellába. Danczáék augusztus 11-től szeptember 8-ig a budapesti szovjet katonai parancsnokság politikai osztályának őrizetében voltak,

majd két hónapos Andrassy úti fogság után a társaságot szétválasztották: Skolnyikot és Dobót szabadlábba helyezték, Deményt visszatartották „háborús bűnös-ként”, Cseh Jánost és Dancza Lajost pedig internálták. Danczát november 23-án szállították vissza Miskolcra, a Huszár laktanyai internálótáborba, majd december 15-én szabadon engedték (DANCZA 1977).

A politikai ellenlábassal szemben – mint Dancza, és a rejtélyes körülmények között, minden valószínűség szerint²²² a politikai rendőrség tagjai által meggyilkolt Borbély-Maczkó Emil esete²²³ is mutatja – a kommunisták nem feltétlenül a népbírószághoz használták fel. Két jobboldali pártvezető ellen rögtönítélő eljárást indítottak fegyverrejtegetés vádjával. 1946. augusztus 29-én Tóth Lászlót, a Kisgazdapárt Borsodvármegyei titkárát az államrendőrség politikai rendészeti osztálya egy forgópisztoly birtoklása miatt vette őrizetbe, majd rögtönítélő bíróság elé állították. Az ítélelőszék mindössze 3 hónap fogságra ítélte, politikai jogainak gyakorlásától ugyanakkor egy évre eltiltotta.²²⁴

Hasonló „okból” indult eljárás egy év múlva a már feloszlott Sulyok-párt megyei titkára, Fiala József ellen is. Fialát – aki 1944 előtt és egy ideig utána is rendőrdetektívként szolgált – adataink szerint először azzal kívánták megfogni, hogy részt vett a baloldaliakkal szemben eljáró detektívőrnök, „Polgár kegyetlenkedéseiben”, ezt azonban nem tudták bebizonyítani. Végül fegyverrejtegetés gyanújával vették őrizetbe 1947. július 30-án, majd rögtönítélő bíróság elé kívánták állítani.²²⁵ A megyei ügyészség és törvényszék irataiban ügye nem maradt meg, így annak kimenetelére vonatkozóan nem rendelkezünk információval. Az viszont bizonyos, hogy Fiala 1947-től álnéven bujkált, s egy rendszerellenes szervezkedés vezetője lett, amiért 1955-ben kivégezték (KIS 2016, 10–11).

1947 elejére újabb hatalmas politikai botrány tört ki. Leleplezték a „Magyar Közösség” nevű országos illegális szervezkedést, amelyet mint demokráciellenes összeesküvést igyekeztek a sajtóban kommunikálni. Bár a médiában többször utaltak arra, hogy a szervezkedésnek miskolci szála is lehetnek, azok felgöngyölítésére

217 *Északmagyarország*, 1948. december 22.

218 *Felvidéki Népszava*, 1946. február 5.

219 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

220 Letartóztatta a politikai rendőrség Dancza Lajos diósgyőri képviselőt. *Szabad Magyarországhoz*, 1945. április 13.

221 MNL BAZML XVII. 407. 3078/1945. Vincze Lajos igazoló bizottsági kihallgatása. 1945. július 2.

222 A rendőrségnek Borbély-Maczkó meggyilkolásában való egyértelmű érintettségére utal a miskolci népitétellel kapcsolatban írt tanulmányában Pelle János is (PELLE 1996, 198).

223 http://www.hermuz.hu/hom/images/latogatoinak/history-journal/pdf/4_2017_1_2/3_KIS.pdf (KIS 2017, letöltés: 2019. 10. 16.)

224 MNL BAZML VII. 1/b. 4021/1946.; *Szabad Magyarországhoz*, 1946. szeptember 3.

225 *Szabad Magyarországhoz*, 1947. augusztus 2.

adataink szerint nem került sor. Egy budapesti statáriális per azonban arra mutat, hogy lehetett ilyen szándék. Kolláth Gyula harmadéves miskolci műegyetemi hallgatót 1947. április 1-jén Budapesten tartóztatták le. Az MTI híradása szerint épp egy üzletet kívánt feltörni, amikor felfigyeltek rá a rendőrök. Kolláth rálőtt a rendőrökre, egyikük enyhe, másikuk súlyos sérülést szenvedett. Kolláthot ezután letartóztatták, s kiderült, hogy már korábban is követett el betörést. Rögtönítélő bíróság elé állították, amely 1947. április 6-án halálra ítélte, s még aznap kivégezték.

Bár az eljárás során Kolláth beismerő vallomást tett, esete felveti a koncepciós ügy kérdését. Ügyéről az MTI négyyszer adott hírt,²²⁶ s minden egyes esetben eltérően számoltak be az általa elkövetett cselekményről, a zsákmányról, az elfogásának körülményeiről, sőt a híradások során még az egyik – később tanúként kihallgatott – rendőr neve is változott. Még kuszább az ügy, ha megnézzük, mit írtak róla Miskolcon! A Szabad Magyarországnak április 4-én számolt be történetéről. A cikk azonban arról is ír, hogy gyanúsítható a Csaba utcai rendőrgyilkossággal is, amiről az MTI egyszer sem írt. (Ez ügyben később megtalálták és kivégezték a tettest.) Ugyancsak figyelemre méltó, hogy hangsúlyosan foglalkoznak édesapjával, de még a Független Kisgazdapárt főtitkárát, Kovács Bélát – aki már két hónapja volt szovjet letartóztatásban földalatti szovjetellenes fegyveres csoportok alakítása és más koholt vádak alapján – is belekeverték a történetbe. A cikk szerint ugyanis Kolláth Gyula „*apja Miskolcon igazgatótanító volt, de B-listázta. Kolláth a fasiszta időkben a Hungária technikus bajtársi szövetség tagja volt. Egy 6.35-ös revolvert találtak nála. Azt állította, hogy a revolvert februárban Miskolcon kapta. Édesapja révén egy barátjától megbívat kapott, hogy menjen el a Korona szállóba. Ott batan jöttek össze és egy férfi átadott nekik egy-egy revolvert azszal, hogy Kovács Béla megbízottja és szüksége lesz a revolverre. Lehetséges, hogy a betörő diák ezzel a beállítással akarja 'szépíteni' csúfos viselt dolgait.*”²²⁷ A cikk tehát egyértelműen utal az épp aktuális koncepciós perre, a Magyar Közösség ügyére. Jogosan merül fel tehát a kérdés: mi volt a Kolláth-ügy hátterében, mi lehetett a valóság? Valóban köztörvényes ügy volt, amelybe a miskolciak politikai szálát szöttek, vagy pusztán egy politikai büntetőeljárás, amit köztörvényesítettek? A politikai háttér feltevését erősíti, hogy id. Kolláth Gyula a kisgazdapárt egyik városi prominense volt, aki a népbíróságok felállításakor

pártja képviselőjében az egyik népbírósági tanács tagja is lett.²²⁸

A kételyek már abban az időben is megfogalmazódtak, egy miskolci tanítónő nem hitt Kolláth bűnösségében, s ennek tanítványai előtt hangot is adott. Esete felháborodást okozott baloldali körökben, s szigorú vizsgálatot követeltek ügyében.²²⁹ Aggályainkat csak növeli, hogy a miskolci egyetemista ügyét később kiterjesztették családjára, s pár hónap múlva, 1947. augusztusában az egész családot letartóztatták, de akkor már teljesen másról volt szó. Apját, id. Kolláth Gyulát és testvéreit, Zoltánt és Erzsébetet, valamint további hat embert²³⁰ egy orosz katona meggyilkolásával, illetve a holttest elföldelésével vádolták. Az esetről megjelent újságcikk szerint az orosz katonát valószínűleg a már kivégzett Kolláth Gyula és a külföldre menekült Papp Kálmán gyilkolta meg.²³¹ Ezután fura mód az ügyészség szabadlábra helyezte a társaságot, azonban 1948-ban „bravúros nyomozás után” a miskolci rendőrség ismét letartóztatta őket. Ekkor már a hidegpataki erdészlakban szovjet katonák ellen elkövetett négyeszeres gyilkossággal vádolták a családot, valamint Bernáth Zoltán volt rendőralhadnagyot és Papp Kálmánt teológust. Figyelemre méltó, hogy az újságcikk állítása szerint a szovjet katonák sérelmére elkövetett gyilkosságokat a már kivégzett ifj. Kolláth Gyula²³² is bevallotta korábban, sőt emiatt akasztották fel, ami nyilvánvalóan nem volt igaz. Bár sajtóhírek szerint a társaságot ekkor internálótáborba zárták, s szeptemberben kívánták bíróság elé állítani,²³³ az ügy folytatására vonatkozóan semmilyen információval nem rendelkezünk. Ifj. Kolláth Gyula – és családja – ügyét ugyancsak érdekessé teszi az is, hogy Fehérvári István – leginkább visszaemlékezések alapján készített kötetében – az egyetemi hallgató történetét a miskolci rendszerellenes összeesküvésekhez köti, bár adatai részint egyértelműen tévesek (FEHÉRVÁRY 1990, 80).

1947 őszére a pfeifferista nemzetgyűlési képviselők kerültek célkeresztbe. Először dr. Rácz Gábor ellen jelent meg egy cikk, aki a beállításuk szerint a „*vitézi szék borsodmegyei tagozatának egykori prominens tagja, a fasiszta MÜNE helyi csoportjának egyik vezetője, a Szim-féle*

228 MNL BAZML XVII. 2. 1302/1945.

229 *Szabad Magyarországnak*, 1947. április 15.

230 Rajtuk kívül letartóztatásba került Tóth János erdész, Gyöngyösi Kálmán vasúti segédtsz, Kis György István, Bernáth Zoltán, Papp Zoltán és Wolf Ervin.

231 *Szabad Magyarországnak*, 1947. augusztus 6.

232 A cikkben tévesen Zoltán utónévvél illetik.

233 *Északmagyarországnak*, 1948. július 27.

226 1947. április 2., április 3., április 5., április 6. MNL OL XXVI. A. 14/b. 942.

227 *Szabad Magyarországnak*, 1947. április 4.

ellenforradalmi különítmény részese” volt.²³⁴ Utána egy cikksorozattal Szabó József nemzetgyűlési képviselő került górcső alá, „aki már kisgazdapárti szereplése alatt vad és sületlen demokráciaellenes uszításaival túnt ki, még mintegy két évvel ezelőtt megindult a népfőügyészség kérésére az eljárás. Szabó képviselő úr mint keretparancsnok tevékenykedett a fasiszmus tombolása idején és a vád szerint kegyetlenül, embertelenül bánt a neki kiszolgáltatottakkal.”²³⁵

Ezután Zsedényi Béla – a nemzetgyűlés volt elnöke, ekkor már pfeifferista képviselő – ellen jelent meg újságcikk „Mussolinit, Hitlert, Salazart dicsőítette Borbély-Maczky imádója, a csendőrség szerelmese, a fasiszmus haszonélvezője, Zsedényi Béla, Pfeiffer Zoltán miskolci származású önutódjelöltje” címmel.²³⁶ A képviselők mandátumát – minden alap nélkül – az Országos Nemzeti Bizottság november 20-án semmisítette meg, így elhárult a jogi akadály a leszámolás útjából. A rendőrség nem sokat késlekedett, az MTI már két nap múlva arról számolt be, hogy a „miskolci rendőrség állammédelmi osztálya megkezdte a miskolci Pfeiffer-párt felszámolását. Szabó József és dr. Rácz Gábor pfeifferista képviselőknél és a Pfeiffer-párt több miskolci szervezőjénél házkutatást tartottak és az ott talált kompromittáló anyagot elkobozták.”²³⁷ A házkutatáson „röpiratok tömege, belépési nyilatkozatok kerültek elő. Petíciós nyilatkozatokat is találtak. [...] Az egyik miskolci pfeifferista képviselő lakásán [a fél éve lemondásra és emigrációra kényszerített miniszterelnök – K. J.] Nagy Ferenc levelét is megtalálták.”²³⁸ Az eljárás tehát megindult, letartóztatásra ekkor csak Szabó esetében került sor.

Szabó József ellen már 1945 júliusától nyomozást folytattak a budapesti népügyészségen 1944. évi működésével kapcsolatban, de 1947-ben „köztársaságellenes izgatásai miatt” a debreceni népbíróság is kikérte Szabót.²³⁹ Az eljárás során végül „csak” azért indult ellene eljárás, mert a háború végén a 107/304. sz. munkásszázad parancsnoka volt, s kegyetlen bánásmódja miatt érkeztek ellene feljelentések. A nyomozás adatai alapján a Budapesti Népbüzség 1946. május 23-án kérényezte Szabó mentelmi jogának felfüggesztését, az országgyűlés azonban nem teljesítette kérésüket. Végül 1948. január 2-án, Miskolcon vették őrizetbe, majd a fővárosba szállították, ahol a budapesti népügyészség háborús és népellenes bűntett miatt indított ellene eljárást,

s azzal vádolta, hogy a háború alatt kegyetlenül bánt a munkaszolgálatosokkal. Szabó az eljárás során végig tagadott, s a bírósági tárgyaláson kijelentette: „A vádat megértettem, nem érzem bűnösnek magamat. [...] A vádirat egyetlen pontját sem vállalom. Amíg nemzetgyűlési képviselő nem lettem, senki sem vádaskodott ellenem. Popper László egyenesen megmondta, hogy azért tettek ellenem feljelentést, mert képviselőiséget vállaltam.”²⁴⁰ Hasonlóan nyilatkozott ügyében az egyik tanú is: „Erélyes hangon kiabált, de soha nem zsidózott. Szigorú, tanáros ember volt. Én annak tulajdonítom, hogy vádlott népbíróság elé került, hogy a kisgazda pártban képviselő lett, majd a Pfeiffer pártban lebukott. Vádlott bánásmódját esetleg a salgótarjáni fiatal bajtársak sérelmezhetnék, akik nem voltak hozzászokva a katonai fegyelembhez. Valószínűnek tartom, hogy vádlott rendes honvéd századdal is ugyanígy bánt volna. Október 15-én sokan megszöktünk, alig 10-15 ember maradt a századnál. Másnap visszamentünk, féltünk szökésünk következményeitől, de vádlott semmit nem tett ellenünk.”²⁴¹ A Budapesti Népbíróság 1948. március 9-én csupán népellenes bűntettben találta bűnösnek, s nyolc hónap szabadságvesztésre ítélte. A Népbíróságok Országos Tanácsa ugyanakkor július 23-án felmentette a vádak alól. Szabót még aznap szabadlábra helyezték,²⁴² s bár bebizonyosodott ártatlansága, a politikai életből sikerült kiszorítani.

TÁRSADALMI ELIT

„A negyvenes évek második felében hozott jogi és közigazgatási intézkedések – akár törvények, akár rendeletek – teret nyitottak egy következetes forradalmi átalakuláshoz, s lehetőséget teremtettek a baloldali erők számára, hogy felszámolják azokat a politikai és társadalmi tényezőket, melyek az 1919 augusztusában hatalomra juttatott rendszer vezető elitjét és kiszolgáló apparátusát képviselték, támogatták” – fogalmazott 1985-ben Zinner Tibor (ZINNER 1985, 118). Való igaz, bár a háború utáni rendőrségi és bírósági eljárások hivatalosan a háborús és népellenes bűnöket elkövetők megbüntetését célozták, a kommunista párt egyre inkább a „horthysta” társadalmi, szellemi elit háttérbe szorítására, lejáratására használta fel azokat. Így váltak Miskolcon is célpontokká közigazgatási szakemberek, tanárok, újságírók.

Dr. Nagy Ernő egykori vármegyei főjegyzőt – aki 1934–1938 között Borbély-Maczky Emil tükára volt,

234 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 14.

235 *Szabad Magyarország*, 1947. november 1.

236 *Szabad Magyarország*, 1947. november 9.

237 MNL OL XXVI. A. 14/b. 0072.1947.11.22.

238 *Szabad Magyarország*, 1947. november 23.

239 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 20.

240 BFL XXV. 1/a. Nb. 157/1948. Szabó József bírósági vallomása.

241 BFL XXV. 1/a. Nb. 157/1948. Pelcz István bírósági tanúvallomása.

242 BFL XXV. 1/a. Nb. 157/1948. Budapesti Népbíróság Nb. XX. 157/1948/8. sz. ítélete; NOT III. 1687/12. 1948. sz. ítélete.

s maga is részt vett internálási ügyekben – valamint Tréki Török Andor árvaszéki elnököt 1945. augusztus 18-án tartóztatták le.²⁴³

Dr. Molitor Jenő „volt nyilas főszolgabíró” ellen is eljárás indult, annak ellenére, hogy a nyilas uralom alatt több baloldali internált szabadlábba helyezésében játszott szerepet és kapcsolatban állt a miskolci ellenál-lási mozgalom egyik vezető alakjával, Ginzery Sándor ezredessel, valamint több – németek által felrobbantani kívánt – vagyon- és műtárgyat megmentett. A miskolci népbíróság 10 év kényszermunkára ítélte, büntetését azonban a NOT 5 év fegyházra változtatta. Molitor azonban nem nyugodott bele a súlyos büntetésbe, ezért újrafelvételi kérelmet adott be. A megismételt eljárás eredményekét büntetését mindössze másfél évre csökkentették. Dr. Molitor ellen ezzel még nem fejeződött be a hajsza. 1948 végén kormányellenes kijelentései miatt tartóztatták le, majd kísérték a debreceni népügyészségre.²⁴⁴ Népbírósi eljárás végül nem indult ellene, azonban 1949-ben internálták.²⁴⁵

Dr. Duttikai Viktor egykori főispáni titkárt 1945 tavaszán tartóztatták le majd állították népbíróság elé háborús büntett vádjával, perének kimenetele ismeretlen.²⁴⁶ Ugyancsak nem ismert az Árvay Bléd Gusztáv színiigazgató elleni eljárás vége sem, akinek ügyét az igazoló bizottság utalta a népbírósághoz. A miskolci népügyészség háborús büntett miatt indított ellene eljárást, majd ismeretlen okból 1945. november 8-án áttette az ügyet a debreceni népbírósághoz.²⁴⁷

Dr. Vas Lénárd miskolci járási jegyzőt 1946. május 2-án tartóztatták le, majd azzal vádolták, hogy Feleden illetve Putnokon törvénytelen módon üldözött, internáltatott és deportáltatott zsidó származású személyeket. Vas végig tagadott, s végül a népügyész ejtette a vádat, így a miskolci népbíróság fél év múlva megszüntette ellene az eljárást.²⁴⁸

Dr. Krompaszky Géza városi aljegyzőt 1945. október 17-én vették őrizetbe. Krompaszky 1944. október

15-e után a város részéről kiküldött tisztviselőként ellenőrizte, hogy a zsidó üzletek kiárusítása a szabályok szerint történik-e. A népügyészség azzal vádolta őt, hogy az üzletek leltározásánál hivatalát nem a köteles gondossággal látta el, a népbíróság azonban 1946. február 9-én felmentette a vádak alól.²⁴⁹

Dr. Varga László városi tanácsnokot, aki 1940–1943 között Nagyváradon teljesített szolgálatot, azzal a váddal állították a népbíróság elé, hogy ott „számtalan esetben megtagadta az üldözöttektől a helyhatósági bizonyítvány kiadását. Iratok hiánya miatt a szerencsétleneket Kamenec Podolskba deportálták, ahol valamennyien elpusztultak.” Dr. Vargát 1948-ban 10 év fegyházbüntetéssel sújtották.²⁵⁰

Dr. Fekete Gyula diósgyőri főjegyzőt azzal vádolták, hogy 1932-ben részt vett az illegális kommunista mozgalom leleplezésében, valamint, hogy a málenkij robotosok névjegyzékének összeállításakor szándékosan sok „baloldali munkást és jó magyarnevelő embert vett fel és szállított el.”²⁵¹ Fekete ellen népbírósi eljárást kívántak indítani, az ügy további sorsa azonban nem ismert.

Kubinyi Elemért, a háromi körjegyzőség 1932–1944 közötti vezető jegyzőjét azzal vádolták, hogy honvédelmi munkára való eskütelre akart két fiatal gyermeket kényszeríteni és egyiküket pofon ütötte, valamint, hogy durván bánt ügyfeleivel. A népbíróság 1948-ban 1 év börtönre ítélte. Büntetését a NOT 8 hónap börtönre csökkentette.²⁵² Keresztesi Sándor hejőcsabai jegyző ellen távollétében indult eljárás azzal a váddal, hogy németbarátságát hangoztatta és számos baloldali magatartású embert internáltatott. Keresztesit 1948-ban 10 év börtönre ítélték.²⁵³

1948-ban Kulin István, a Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara igazgatója ellen is népbírósi eljárás indult. A háttérben politikai szándék látszik kirajzolódni. Kulin ugyanis 1945–1946-ban a kisgazdapárt színeiben a Miskolci Nemzeti Bizottság tagja volt, s 1945. január 2-án teljhatalmú közellátási vezetővé is kinevezték.²⁵⁴ Azzal vádolták, hogy „fasiszta és demokráciellenes” hangvételű beszédeket mondott s ilyen cikkeket is írt. A miskolci népbíróság 3 év börtönnel sújtotta, azonban ezzel egyidőben szabadlábba helyezte, ami nagy felháborodást váltott ki baloldali körökben. A rendőrség még aznap intézkedett, s internálta Kulint. A másodfo-

243 MNL BAZML XVII. 407. 956/1945. Jegyzőkönyv dr. Nagy Ernő igazolása tárgyában. 1945. június 2.; *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 19.

244 *Északmagyarország*, 1948. december 10.

245 MNL BAZML XVII. 420. 363/1948.; *Északmagyarország*, 1949. február 10.

246 *Szabad Magyarország*, 1945. május 17.; 1945. június 19.

247 MNL BAZML XVII. 407. 892/1945.; MNL BAZML IV. 901/b. 555/1945. Kimutatás a miskolci népügyészségnek 1945. évi augusztus hó 5. napjától 1945. évi augusztus hó 11. napjáig terjedő időre szóló heti ügyforgalmáról.

248 MNL BAZML IV. 904/b. 283/1947.

249 MNL BAZML XXV. 4. 556/1945.

250 *Északmagyarország*, 1948. november 26.

251 *Szabad Magyarország*, 1945. május 25.

252 MNL BAZML XXV. 4. 100/1947.

253 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

254 MNL BAZML XVII. 2. 42/1945.; 2309/1945.

kon eljáró NOT az elsőfokú ítéletet megsemmisítette és új eljárás lefolytatására kötelezte a népbíróságot. A megismételt eljárás során, 1949-ben a debreceni népbíróság 4 év börtönre ítélte Kulin Istvánt.²⁵⁵

A közigazgatási szakemberek mellett nagy figyelemmel voltak a gyári vezetőkre, értelmiségiekre is. Internálták Bárány László vasúti főtisztet, Barczár István vasúti főellenőrt, Vécsei János, Miháldi Ernő és Csonka Géza vasúti intézőket, Somogyvári János és Brotán Emil főintézőket, Petri István vasúti főtisztet és Lipák Mihály textilnagykereskedőt,²⁵⁶ Bakács Kálmán volt újgyári igazgatót, Kazinczi László MÁVAG-tanácsost, Molnár János és Szilágyi Levente MÁVAG-főtanácsosokat, Murai Lajos főintézőt,²⁵⁷ dr. Porcs Kálmán nyugalmazott gimnáziumigazgatót²⁵⁸ és sok más, közmegebecsülésnek örvendő embert. Pazár Béla főmérnököt internálták, majd népbíróság elé állították. A népbíróság végül nem hozott ítéletet, az iratokat visszazáraztatták a népügyészségnek, a rendőrség pedig ismét internálta.²⁵⁹ Bánky József műszaki tanácsost, a diósgyőri téglagyár volt igazgatóját népbíróság elé állították,²⁶⁰ akárcsak dr. Bujaló Lajost, a Diósgyőri Szénbánya Rt. igazgatóját, akit a népbíróság felmentett a vádak alól.²⁶¹ Dr. Röttler István városi és vármegyei tisztifőorvost őrizetbe vették, majd azzal vádolták, hogy a kassai gettóban a deportálandókkal szemben tanúsított népellenes magatartást.²⁶² Dr. Emődi-Tóth Béla orvost 6 hónap börtönre ítélték népellenes bűntett miatt.²⁶³ Pördi György MÁVAG-főtisztet, aki korábban leventeoktatóként tevékenykedett, 1946-ban a népbíróság 1 év börtönre ítélte.²⁶⁴ Schaffer Pétert, a hejőcsabai mésztelep volt üzemvezetőjét 1947-ben 2 év börtönre ítélték.²⁶⁵ Dr. Négyessy Zoltán ügyvédet 3 év börtönre ítélték, majd 4 évig volt internálva.²⁶⁶

Komáromi Miklóst, aki a MÁV-üzletvezetőség hadiforgalmi előadója és B-csoport vezetője volt, 1945-ben

tartóztatták le. A miskolci népbíróság népellenes büntetést 1 év 6 hónap börtönre ítélte.²⁶⁷ Weigl Ernő, a vasgyár kitelepítési kormánybiztosa csak 1946-ban térhetett haza nyugatról, ekkor letartóztatták. A miskolci népbíróság 1947-ben 6 év börtönre ítélte. Büntetését 1948-ban a NOT 5 évre szállította le.²⁶⁸ Szabó István miskolci tanító a kommunisták ellen izgatott, majd állítólag az őt előállító rendőrt bántalmazta. Eljárást indítottak ellene, amely során a debreceni népbíróság másfél év börtönre ítélte.²⁶⁹ A miskolci jogakadémia két tanára ellen is eljárás indult. Dr. Kovács Tibort – aki 1929-től 1945-ig a Turul Párt tagja, 1935-ig a miskolci Turul szervezet ügyintézője, 1945 januárjától a Polgári Demokrata Párt tagja volt – háborús és népellenes vádakkal állították bíróság elé 1945-ben, a népbíróság azonban felmentette a vádak alól.²⁷⁰ Haendel Vilmos, a miskolci jogakadémia és a debreceni egyetem tanárának a letartóztatására már 1945 januárjában kiadták a parancsot. Ő azonban a háború végén nyugatra menekült, s onnan nem tért vissza, így távollétében folytatták le ellene eljárást. A miskolci népbíróság 10 év fegyházra ítélte.²⁷¹

KATONAI VEZETŐK

Az egykori háborús bűnös katonai vezetők felelősségre vonása természetes lett volna, Miskolc esetében azonban ez egyértelműen összefüggött a katonai vezetés kicserélésére, a „horthysta” tisztek félreállítására irányuló szándékkal, valamint a „horthysta” katonai elit megbüntetésével.

Vitéz Hunfalvy Elemér nyugalmazott vezérőrnagy az erdélyi bevonuláskor még a szolnoki dandárt vezényelte, majd 1942-ben nyugalomba vonult. A II. világháború idején több izraelita származású sorsán igyekezett segíteni, s nyilatkozatot adott ki számukra. A nyilas kormány behívó parancsát 1944 őszén kétszer is megtagadta, 1944 novemberében azonban az 1. magyar hadsereg parancsnokának felkérésére elvállalta a 7. honvédkerület katonai közigazgatási parancsnoki beosztást. Hunfalvy mindent megtett szülővárosa, Miskolc megmentése érdekében. A visszavonuló német csapatok robbantásra készítették elő a város közműveit, a villanytelepet, a gázgyárat, a vízműveket és a Barva

255 MNL BAZML XXV. 4. 77/1947.

256 *Szabad Magyarország*, 1945. augusztus 14.

257 *Fehérvéki Népszava*, 1946. január 6.

258 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 10.

259 *Fehérvéki Népszava*, 1945. január 13.; 1946. január 6.

260 *Szabad Magyarország*, 1946. április 26.

261 MNL BAZML XXV. 4. 430/1945.

262 *Szabad Magyarország*, 1947. február 1.

263 MNL BAZML XXV. 21/b. 1214/1958.

264 *Fehérvéki Népszava*, 1945. november 4.; *Szabad Magyarország*, 1946. július 4.

265 *Szabad Magyarország*, 1947. január 15.

266 MNL BAZML XXV. 21/b. 2305/1956.

267 MNL BAZML XXV. 4. 155/1945.

268 *Északmagyarország*, 1948. október 14.

269 *Északmagyarország*, 1949. február 12.

270 MNL BAZML XXV. 4. 159/1945.

271 *Északmagyarország*, 1948. április 24.

malmot. Ezek megsemmisítésétől a német parancsnok csak Hunfalvy kérése illetve fenyegetőzése miatt állt el. A háború végén Hunfalvy amerikai hadifogságba került, ahonnan 1946-ban tért haza.²⁷² 1946. július 16-án azonban – azzal, hogy közigazgatási parancsnokként 1944 végén ő intézte az anyagi és személyi kiürítést – a miskolci rendőrség politikai osztálya őrizetbe vette és internálta.²⁷³ A Miskolci Népbíróság 1947-ben három év fegyházra ítélte. Büntetését a NOT 1947-ben másfél év börtönre csökkentette (GÁL 2001).²⁷⁴

Szabó Papp Károly nyugalmazott vezérkari ezredest 1946-ban tartóztatták le, majd amiatt indítottak ellene eljárást, mert „a Magyar Élet című fasiszta újságba háborús uszító cikkeket írt, a környék besúgó rendszerének vezetője volt.” A miskolci népbíróság három év börtönre ítélte.²⁷⁵ Balassa Kálmán nyugalmazott tüzérezredest – aki 1944-ben a 104. sz. légvédelmi tüzéreg parancsnoka volt Miskolcon – 1945. december 22-én tartóztatták le. Bár 1946. április 25-én szabadlábra helyezték, bíróság elé állították. Azzal vádolták, hogy egy üldözött nőt adott át a nyilasoknak. Valójában Balassa – mitután bejelentés érkezett a nő ellen azzal, hogy kémkedik –, csupán arra utasította egyik beosztottját, hogy igazoltassa őt. A miskolci népbíróság népellenes büntetést talált bűnösnek és 8 hónap börtönre ítélte.²⁷⁶

Csepregi János és Szentkatolnay Győző orvosalezredek 1946-ban kerültek a miskolci népbíróság elé, mindkettőt az 546-os hadikórház áttelepítésével kapcsolatban vádolták. A tanúk azonban visszavonták terhelő vallomásaikat, így a népbíróság kénytelen volt felmenteni az alezredeküket.²⁷⁷ Szathmáry Király Ádám tüzérszázadost 1946-ban tartóztatták le. A vád szerint a háború idején katonáival és a polgári lakossággal szemben is kegyetlenkedett, ezért a népbíróság 4 év fegyházra ítélte.²⁷⁸

A Vasgyár hadiüzemi parancsnokát, Gerőfi Józsefet 1948-ban,²⁷⁹ helyettesét, Surányi Jánost 1947-ben 3-3 évi börtönre ítélték.²⁸⁰ Hieronimy Lajos csendő-

rezredest, a papírgyár hadiüzemi parancsnokát 1948-ban távollétében 10 év börtönre ítélték.²⁸¹ Béky József ezredest a 107. sz. Vasútvonal parancsnokság katonai parancsnoka volt. 1944 novemberében a Vasútvonal parancsnokság nyugatra távozott, s a parancsnak megfelelően velük együtt Béky is. A parancsnokság 1945. május 29-én tért vissza Miskolcra, ekkor Békyt „egészségügyi zárlat” címén internálták. Később azzal emeltek ellene vádat, hogy elősegítette a szerelvények Németországba való irányítását. A Miskolci Népbíróság 7 év börtönre ítélte háborús és népellenes büntetést miatt. A NOT azonban 1946. szeptember 16-án jogerősen felmentette a vádak alól. Ennek ellenére szeptember 30-án a katonai szolgálatból elbocsátották. Béky egészsége megrokkant a fogságban, az ott szerzett tüdőbaj utóbb elhatalmasodott rajta, s 1951. január 22-én elhunyt (BÉKY 2016).²⁸²

Padányi Jenő ellen – aki a Magyar Függetlenségi Mozgalom nevű ellenállási szervezet egyik alapítója (TÖRÖK 2008), majd 1944-ben a VII. honvédkerületi parancsnokságon volt vezérkari főnök – 1947-ben amiatt indult eljárás, mert „a németek iránti barátságát hangoztatta”. A miskolci népbíróság 1948-ban távollétében 5 év börtönre sújtotta.²⁸³ Az ügy érdekessége, hogy Padányi már két éve halott volt. 1946. március 5-én ugyanis Debrecenből – vélhetően – a szovjetek hurcolták el, majd – holtá nyilvánítása szerint – alig egy hónap múlva, április 15-én elhunyt.²⁸⁴ A VII. gépkocsizó szerosztály parancsnokát, Onczai Dénest – azzal a váddal, hogy „alárendeltjeit kínoztta, többeket kikötetett” – 1948-ban távollétében 5 hónap börtönre ítélték.²⁸⁵

A legérdekesebb katonai ügy mégis a Kaffka Zoltán vezérőrnagy és társai elleni eljárás, ami már az '50-es évek világát idézi elénk. 1945 szeptemberében arról tudósított a Szabad Magyarország, hogy Kaffka „még tavasszal megkezdte ellenforradalmi szervezkedését, fegyvereket rejtgettek, lőszert falaztak be, haditervet dolgoztak ki arra, hogyan tudnának partizántevékenységet kifejteni, hogyan tudnának fegyvert emelni a felszabadító dicső Vörös Hadsereg hős csapataival szemben.”²⁸⁶ A „fegyveres összeesküvést” a honvédelmi minisztérium politikai osztálya „leplezte le”, majd kilenc tisztet tartóztattak le, Kaffka mellett Barsváry Zoltán századost, Barsváry Győző főhadnagyot, Kékes

272 Hajdu Imre: Az „éjjeliőr” igazsága. *Észak-Magyarország*. 1992. szeptember 12.

273 *Szabad Magyarország*, 1946. július 16.

274 Hajdu Imre: Az „éjjeliőr” igazsága. *Észak-Magyarország*. 1992. szeptember 12.

275 *Szabad Magyarország*, 1946. április 26.; *Északmagyarország*, 1948. december 17.

276 MNL BAZML XXV. 4. 630/1945.

277 *Szabad Magyarország*, 1946. szeptember 10.

278 *Északmagyarország*, 1948. június 3.; 1948. június 4.

279 *Északmagyarország*, 1949. január 1.

280 *Északmagyarország*, 1948. december 14.

281 *Északmagyarország*, 1948. december 30.

282 MNL BAZML XXV. 4. 173/1945.

283 *Északmagyarország*, 1948. december 23.

284 MNL BAZML XXV. 4. 289/1947.

285 *Északmagyarország*, 1949. január 1.

286 *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 5.

Elemér századost, Cserhalmy Pál főhadnagyot, Fodor István ezredest, Rucskay István alhadnagyot, Csobod Barnabás alhadnagyot és Major László főhadnagyot. Kezdetben hadbíróóság elé kívánták őket állítani, majd végül a miskolci népbíróóságot jelölték ki az eljárás lefolytatására.²⁸⁷ Érdekes módon később változtattak a koncepción, s fél év múlva Kaffka helyett Cserhalmy Pált tették meg a „tisztí összeesküvés” elsőrendű vádlottjává, aki mindössze három társával került a bíróság elé. „*A vád szerint Cserhalmy Pál ht. főhadnagy, Fodor István nyugállományú ezredes, Rucskay András alhadnagy és Major László főhadnagy a Vörös Hadsereg megtámadására és a demokratikus országrend megváltoztatására katonai szervezkedést kezdett. A szervezés fővezetője Cserhalmy Pál volt, aki megnyerte a szervezkedés céljára Major László főhadnagyot, Fodor István ezredest és Rucskay András alhadnagyot.*”²⁸⁸ Bár a politikai osztályon Cserhalmy beismerő vallomást tett, a bíróság előtt már tagadott, akárcsak társai. A miskolci népbíróóság 1946. április 2-án késő este hozott ítéletet, Cserhalmyt 5 év kényszermunkára ítélték, míg társait bizonyíték hiányában felmentették.²⁸⁹

EGYHÁZI SZEMÉLYEK

1945-ben Péchy Alán minorita rendházfőnököt – aki állítólag az Etelközi Szövetség (Eksz) egyik vezetője is volt – internálták.²⁹⁰ Ugyancsak letartóztatták majd internálták Péczeli Imre gimnáziumi hittanárt azzal, hogy a demokrácia ellen izgatott az ifjúság körében.²⁹¹ Dr. Henkey-Hönig Károly hitoktató lekészt diákok közötti szovjetellenes propaganda miatt tartóztatták le. A miskolci népbíróóság 3 év 6 hónap börtönre ítélte, büntetését a NOT egy évre mérsékelte.²⁹²

Révész Béla hitoktatót 1947-ben tartóztatták le majd állították bíróság elé. A miskolci népbíróóság 6 hónap börtönre ítélte azért, mert 1942-ben a Miskolci Katolikus Legényegylet című füzetben zsidó kommunizmusról írt.²⁹³ Békési Sándor vasgyári lelkész ellen 1948-ban azért indítottak eljárást, mert a helyi tanonciskolában a hitoktatás során „*uszított a demokrácia ellen és a tanonc-*

ifjak között valótlan híreket terjesztett”. Az államvédelmi hatóságok intézkedésére Békésit rendőri felügyelet alá helyezték és kitiltották a megye területéről.²⁹⁴

BALOLDALIakkal szemben eljárók

A Horthy-rendszer idején számos baloldali személy került letartóztatásba, sokakat el is ítélték. A háború után nem volt kérdéses, hogy a velük szemben eljárókat számon kérik. A vádlottak elsősorban volt rendőrök, rendőri vezetők voltak, de célkeresztbe kerültek egykori feljelentőik és bírácik is.

A baloldali magatartású, illetve zsidó származású vagy munkaszolgálatosokon segítő emberek feljelentése miatt számos népbíróósági eljárás indult. Fecske Dezső újgyári alkalmazottat baloldali munkások besúgása miatt 6 hónap;²⁹⁵ Elek Jánosné – aki szomszédját azzal jelentette fel a nyilasoknál, hogy kommunista – egy év;²⁹⁶ Koós Imrénét egy munkaszolgálatos feljelentése miatt szintúgy egy év börtönre ítélték.²⁹⁷ Kiss Imre újgyőri lakost baloldali munkások feljelentése miatt 8 hónap börtönre ítélték.²⁹⁸ Egy baloldali magatartású férfi feljelentése miatt Ligeti Jánost 6, Rahó Gyulánét 9 hónap börtönre ítélték.²⁹⁹

Pusztavári Gyula diósgyőri kereskedőt – aki a Baross Szövetség fűszerszakosztályának is vezetője volt – és Wolner Árpádot 6-6 hónap börtönre ítélték azzal a váddal, hogy „*a fasiszta időkben több konkurens céget politikai okokból feljelentettek.*”³⁰⁰ Marton Jenő lillafüredi lakost egy baloldali nő feljelentése miatt másfél év börtönre ítélték.³⁰¹ Rigó Antal szobafestőt németeknél tett feljelentései miatt másfél év börtönrel sújtották.³⁰² Az ismeretlen helyen tartózkodó Burger Sándor ellen azért indítottak eljárást, mert a vád szerint 1944-ben a Gestapó besúgója volt, majd SS-tisztként ő jelölte ki a lakásokat a városban tartózkodó SS-tisztek részére. Távollétében a miskolci népbíróóság életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte.³⁰³

294 *Északmagyarország*, 1948. november 28.

295 *Szabad Magyarország*, 1946. november 8.

296 MNL BAZML XXV. 4. 621/1945.

297 MNL BAZML XXIV. 202/b. 10677/1946.

298 *Északmagyarország*, 1948. november 17.

299 *Északmagyarország*, 1948. december 1.

300 *Északmagyarország*, 1948. szeptember 15.

301 *Északmagyarország*, 1948. december 4.

302 *Északmagyarország*, 1948. december 12.

303 *Északmagyarország*, 1948. december 14.

287 *Felvidéki Népszava*, 1945. október 13.

288 *Felvidéki Népszava*, 1946. április 3.

289 *Felvidéki Népszava*, 1946. április 4.

290 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 10.

291 *Miskolci Hírlap*, 1945. június 22.; *Szabad Magyarország*, 1945. június 23.

292 MNL BAZML XXIV. 202/b. 7207/1947.; *Miskolci Hírlap*, 1945. június 24.

293 MNL BAZML XXIV. 202/b. 12935/1947.

Kiemelt sajtóvisszhangot kapott a dr. Zalán Endre diósgyőr-vasgyári tisztviselő ellen indult eljárás. Dr. Zalán ugyanis 1943-ban a kolozsvári kommunisták monstre perének tanácsvezető bírója volt. Zalán a háború végén nyugatra távozott, majd hazatérve Diósgyőrben telepedett le.³⁰⁴ Zalán ellen 1948-ban indult eljárás, kiemetele azonban sajnos nem ismert.

A diósgyőri Jánosik Endrét kezdetben azzal vádolták, hogy nyilas fegyveres pártszolgálatos volt, részt vett baloldaliak elhurcolásában, majd a németek oldalán a szovjetek elleni harcban. Utóbb a népbíróság csupán azt állapította meg, hogy nemzetőri szolgálatot látott el, azonban „*anélkül, hogy mint nemzetőr, erre bárki által köteleztetett volna, részt vett csendőrökkel és nyilas pártszolgálatosokkal a Lyukó-völgyben bujkáló baloldali értelműek és munkaszolgálatosok felkutatásában, melynek során egy csendőr és egy munkaszolgálatos meg is sebesült.*” Jánosikot 1945-ben internálták, innen azonban megszökött. 1948-ban ismét elfogták és népbíróság elé állították, amely 10 év kényszermunkára ítélte.³⁰⁵

Wagner Gyula gépipari iskolai művezetőt 5 év kényszermunkára ítélték, mert nyilas párttagként részt vett baloldaliak elhurcolásában, sőt személyesen ő jelentette fel Pléh Sándort.³⁰⁶ Az egykori rendőri vezetők ellen is eljárást indítottak a baloldaliak üldözése miatt. Vásárhelyi Zoltán volt rendőr alezredest, egykori rendőrkapitányt 1945-ben és 1946-ban is internálták.³⁰⁷ Abonyi József rendőr-törzsfelügyelőt 1945-ben tartóztatták le, majd azzal vádolták, hogy két beosztott legénységgel túl keményen bánt és egy 1937-es nyilas gyűlésen megkardlapoztatta a szociáldemokratákat. Abonyit a népbíróság 7 év börtönre ítélte.³⁰⁸

1946-ban dr. Polgár Károlyt tartóztatták le. Polgár 1928-tól volt politikai detektívfőnök, s számos baloldallal szemben eljárás. Az ellene folyó eljárás során azzal gyanúsították, hogy kegyetlenül kínozták a letartóztatott baloldaliakat, villanyáramot vezetett beléjük, de kedvelte az „*éggő cigarettájával való viallatási módot, a gumibotos kezelést is*”. Bár a kihallgatásáról szóló újságcikk arról számolt be, hogy Polgár beismerő vallomást tett, a tárgyaláson már mindent tagadott, még azt is, hogy bárkit bántalmazott volna. A bíróság végül bűnösnek találta abban, hogy eljárás baloldali személyekkel szemben,

akiket a kihallgatás során megvertek (pl. Alpár Mihály, Jekkel Géza, Világ Miklós), és hogy az 1944. március 19-i német megszállás után segítségével tartóztatott le és internált a Gestapo baloldali személyeket. Dr. Polgárt a népbíróság életfogytiglani kényszermunkára ítélte.³⁰⁹

Borbás Géza volt rendőrtanácsos – aki 1944 tavaszától volt a diósgyőri rendőrkapitányság vezetője – a háború végén nyugatra ment. 1946-ban tért haza, ekkor a népügyészség letartóztatta és azzal vádolta, hogy a nyilaskeresztes párt aktív tagja volt, s több baloldali személyt (köztük a már főispán Oszip Istvánt) internáltatt.³¹⁰ A nyilas párttagság vádját utóbb ejtették, a baloldali munkások üldözése és Oszip internálása miatt azonban a miskolci népbíróság 1948-ban 2 év börtönre ítélte.³¹¹

Kiemelt célpontok voltak az ún. „Római II.”, vagyis a vasgyári katonai elhárítás emberei illetve besúgói. Szirányi János őrnagyot, a vasgyári „Római II.” kirendeltség-vezetőjét 1945-ben Budapesten fogták el, majd internálták. A miskolci népbíróság 3 év börtönre ítélte.³¹² Bodor József alezredest, aki a „Római II.” helyettes vezetője majd ügyosztályvezetője volt, 1946-ban tartóztatták le.³¹³ A „Római II.”-ben viallatóként dolgozó Wiener István ellen távollétében indult eljárás. Azzal vádolták, hogy a tiszt „*kegyetlenül megkínoszza az eléje került baloldali dolgozókat*”, ezért a népbíróság 10 év kényszermunkára ítélte.³¹⁴

A „Római II.” állítólagos és tényleges kapcsolatai, besúgói ellen is eljárást indítottak. Így Erdődi Béla fényképészt 1945-ben besúgóként internálták.³¹⁵ Fürpász Józsefet, aki sofőrként dolgozott a „Római II.”-nek,³¹⁶ 1945-ben népbíróság elé állították, azonban felmentették a vád alól.³¹⁷ 1947-ben besúgójukként ítélte a miskolci népbíróság 6 hónap börtönre dr. Terge Lajos törvényszéki jegyzőt.³¹⁸ Tóth Istvánné állítólag a németeknél is számos üldözöttet feljelentett és úgy ismerték

304 *Északmagyarország*, 1948. augusztus 7.

305 *Északmagyarország*, 1948. május 16.; MNL BAZML XXV. 21/b. 56/1957.

306 *Északmagyarország*, 1948. november 5.

307 *Szabad Magyarország*, 1945. június 10.; 1946. április 24.

308 *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 14.

309 *Fehvidéki Népszava*, 1946. április 2.; *Szabad Magyarország*, 1947. február 2.; 1947. február 6.; 1947. február 11.; MNL BAZML XXIV. 202/b. 7447/1947.

310 *Szabad Magyarország*, 1946. október 26.

311 *Északmagyarország*, 1948. december 1.

312 *Szabad Magyarország*, 1947. március 22.

313 *Szabad Magyarország*, 1946. július 3.

314 *Északmagyarország*, 1948. december 4.

315 *Szabad Magyarország*, 1945. augusztus 2.; *Miskolci Hírlap*, 1945. augusztus 2.

316 *Szabad Magyarország*, 1945. július 7.

317 MNL BAZML IV. 901/b. 555/1945. Kimutatás a népbíróság működéséről 1945. évi július hó 1-től július 10-ig.

318 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 12.

Miskolcon, mint a „Római II.” besúgója. Tóthné ellen 1948-ban indítottak eljárást, ekkor a népbíróság 8 év börtönre ítélte.³¹⁹

A baloldaliakkal szembeni eljárások közül a legfontosabb per vitéz Latorczay Lőrinc nyugalmazott ezredes ellen folyt. Latorczay 1919 és 1922 között – még Szim Lőrinc néven – Miskolcon a Katonai Nyomozó Osztály parancsnoka volt főhadnagyi rangban, majd fényes katonai karriert futott be. 1944. október 15-én a kormányzói felhívásnak eleget téve ellenállást tanúsított a lefegyverzésére érkező nyilasokkal szemben. A tűzharc során több lövést kapott, majd sebesülten Németországba hurcolták. Bár 1946-ban az igazoló bizottság igazolta, sorsát nem kerülhette el. Ő vált az 1919/20-as évekre datált állítólagos politikai gyilkosságok főbűnösévé, Miskolc elsősorú „fehérterroristájává”. A vád szerint „1919 és 1922 között Miskolcon ellenforradalmi terror különítmény tagja volt, a munkásokat gyűlölte és üldözte s később a Görgey utcai katonai épületben elhelyezett helyiségben 'a Szim szanatóriumban' megkínozta”, többeket kivégeztetett, agyonvert, mások a bántalmazások során elszenvedett sérüléseikbe haltak bele. Latorczayt 1947. április 17-én tartóztatták le a fővárosban, majd április 28-án szállították Miskolcra. Ügyéről a sajtó rendszeresen beszámolt, s érdekes módon meghurcolását összekötötték a kisgazdapárt elleni támadással, konkrétan a dr. Rácz Gábor nemzetgyűlési képviselő elleni rágalomhadjáratral. Dr. Rácz Gábor ugyanis 1921-ben a Katonai Nyomozó Osztályon volt irodai beosztott. Működéséről a Szabad Magyarország úgy számolt be, hogy Rácz „a Szim-féle ellenforradalmi különítmény részese”³²⁰ volt. A Latorczay elleni eljárás során így nem mulasztották el a kisgazda, majd pfeifferista nemzetgyűlési képviselő illetve képviselőjelölt érintettségét hangsúlyozni.³²¹

Visszatérve a Latorczay (Szim) Lőrinc elleni eljárásra, a nyugalmazott ezredes számos gyilkossággal, kivégzéssel, illetve verés okozta halálesettel vádolták (APOR 1993, 235–260). Az „ellenforradalmi tömeggyilkos” – ahogy a sajtóban emlegették – a tárgyalás folyamán mindössze annyit ismert el, hogy három letartóztatottat megütött, egyéb tekintetben azonban tagadta bűnösségét, sőt hangsúlyozta, a túlkapásokat igyekezett megszüntetni, s azokról tényvázlatokat vett fel. A gyilkosságok vádja nehezen állt meg, a népbíróság számára is rendelkezésre álló halotti anyakönyvi kivonatok szentimentális, ugyanis „áldozatait” egy kivétellel 1921 és 1941 (!)

között hunytak el, tehát évekkel, évtizedekkel a velük szembeni eljárás után. Mindössze egyetlen személy halt meg bizonyosan 1919-ben, a statáriális hadbírói ítélet alapján fegyverrejtegetésért kivégzett Bodnár József vasutas.³²² Latorczayval szemben tehát a gyilkosság bármilyen nemű vádja nem állt fenn, de bűnösségét ettől függetlenül megállapították és az „ellenforradalom miskolci hóhérait”³²³ 1948. április 7-én a Miskolci Népbíróság dr. Kéthelyi-tanácsa halálra ítélte. Büntetését a NOT 1948. június 2-án helyben hagyta. Ezután a bíróság átalakult kegyelmi tanácsná, s bár egyhangúan kegyelemre ajánlották Latorczayt, a köztársasági elnök elutasította kegyelmi kérvényét, így Latorczay (Szim) Lőrincet 1948. október 6-án, reggel 8 órakor felakasztották Miskolcon.³²⁴

DEMOKRÁCIAELLENES BŰNÜGYEK

Az 1946-os törvény értelmében a demokráciaellenes tevékenységeket is üldözték. Ezt a polgári pártok is helyesnek vélték, mivel ez a kommunisták visszaszorítására is alkalmasnak látszott. A kommunisták ugyanakkor igen jól hasznosították saját céljaikra, s a törvény lehetőségét adott számukra a politikai ellenlábasaik félreállítására.

Izgatók

Az ún. demokráciaellenes izgatók ügye nehezen megfogható az iratok hiányában, a korabeli sajtó pedig általában csak magát a tényt közölte, az egyes – büntendő – állításokat már nem. Ettől függetlenül jogosan felmerülhet a kétség, hogy valóban demokráciaellenes állítás miatt ítélték-e el az embert, vagy pusztán valamely ellenvéleménye, kormánykritikája okán. Ezen ügyeket leginkább a korabeli sajtóból ismerjük. Így az újdíósgyőri Szilas Gyulát – aki többek jelenlétében demokráciaellenes kijelentéseket tett és gyűlöletre izgatott – a miskolci népbíróság hat hónap börtönre ítélte.³²⁵ Hasonló büntetést kapott Molnár György miskolci nyugdíjas vasutas, „aki a szovjet hadsereg ellen izgatott és valótlán híreket terjesztett”. Molnárt a másodfokon

319 *Északmagyarország*, 1948. december 16.

320 *Szabad Magyarország*, 1947. szeptember 14.

321 *Szabad Magyarország*, 1947. május 29., 1947. szeptember 14.

322 MNL BAZML XXV. 4. 405/1948.

323 *Szabad Magyarország*, 1948. június 3.

324 MNL BAZML XXV. 4. 405/1948.

325 *Szabad Magyarország*, 1948. április 9.

eljáró NOT később felmentette a háborús büntett vádjára alól.³²⁶

A debreceni népbíróság – a teljesség igénye nélkül – egy párhelyiségben okozott verekedés vádjával Bodolay Lászlót egy hónap, Szabó Sándort egy év börtönre, Galló András – aki Hejőcsabán „többek előtt a demokrácia ellen súlyosan izgatott” – két és fél év börtönre, izgatásért Gellérffy Józsefet öt hónap, míg Pogácsás Károlyt egy év börtönre ítélte.³²⁷ Rigó Balázst, aki a háború idején tüzérszázadosként az alárendelt katonákkal – különösen a baloldaliakkal – szemben „embertelen módon viselkedett”, valamint a diósgyőri vasas székház olvasótermében Marx képét levette a falról és a Népszavára „gyalázkodó” megjegyzéseket tett, 1946-ban tartóztatták le, majd 1948-ban egy év börtönre ítélte a miskolci népbíróság.³²⁸ Pusztai Mihály kereskedőt „demokráciaellenes magatartásáért” a debreceni népbíróság ugyancsak egy év börtönre ítélte.³²⁹

Míg 1946 és 1948 között viszonylag elenyésző számú volt a „demokráciaellenes” perek száma, 1949-re a debreceni népbíróság különtanácsa Miskolcon már többnyire ilyen ügyekben sújtott le, s az ítéletek mértéke is sokszor magasabb volt a korábnál. Török Béla miskolci kereskedő levelet írt Ausztriában élő rokonának, amiben az itthoni állapotokat „gyűlölködő, rágalmaszó, uszító kifejezésekkel ismertette. A bíróság 6 hónap fogházra ítélte.”³³⁰ Dóca Kálmánt mozigépész „demokráciaellenes bujtogatás” miatt 3 év börtönre ítélték.³³¹ Másfél-másfél év börtönre ítélték izgatás miatt Csorba Gyula vasgyári művezetőt és „fasiszta sajtótermékek” árusítása miatt Elek Béla zenemű-kereskedőt is.³³²

Lincselések résztvevői

Az 1946. július végi, augusztus eleji miskolci lincselésekkel (PELLE 1996, 189–247) kapcsolatban számos személyt letartóztattak, s ellenük eljárást indítottak. Bár a sajtó részletesen foglalkozott az ügygel és több személy nevét nyilvánosságra hozták, a letartóztatottak teljes listája sosem került nyilvánosság elé. Az 1946. július 30-i miskolci lincseléssel kapcsolatban tizenhat személyt tartóztattak le, de a sajtó csak tizenkét személy nevét

tette nyilvánossá,³³³ az egyik „főkolompos” azonban adataink szerint nem volt közöttük. Bár az általunk ismert iratok hallgatnak személyéről, az 1960-as években készült visszaemlékezések szerint a munkások később egy bizonyos Kosler Győző martinüzemi dolgozó és társai kiszabadítása érdekében vonultak később a rendőrség épületéhez.³³⁴ Az augusztus 1-jei ismételt lincselés miatt első körben hat letartóztatott, majd később harmincöt vádlott személy nevét hozták nyilvánosságra az újságban.³³⁵ Az eljárás tehát megindult, a sajtóban pedig éles polémia bontakozott ki az események kapcsán. A történeteket végül a kommunista párt főideológusa, Révai József igyekezett megmagyarázni. Révai formulája szerint a jó cél érdekében szervezett tüntetést „reakciós”, „fasiszta” provokátorok változtatták át antiszemita tüntetéssé (SZEPESSY 2005, 98).

A lincseléssel vádoltak ügyében a Budapesti Népiügyszéség nyújtott be vádiratot. Az eljárást jól példázza Domokos József legfőbb államügyész hozzáállása, aki szokásos heti konferenciáján közölte: „*A miskolci népitületeket [...] politikusan és nem bírói úton kell megoldani?*” (MAJOR 1988, 288). Így is történt. A Budapesti Népbíróság 1947. február 20-án hozott határozatával „*elrendelte a gyűlkossággal és a demokratikus államrend elleni szervezkedéssel vádolt előzetes letartóztatottak szabaddá helyezését, mert a 'kiszabható büntetés előrelátható nagysága miatt szökésüktől tartani nem kell'. A népiügyszéség a határozat ellen jogorvoslattal nem él?*” (SZABÓ 1995, 144). Az ügyet húzták, halasztották, majd 1948-ban végleg politikai síkra helyezték. 1948. április 17-én Borsod vármegye és Miskolc thj. város Nemzeti Bizottsága – Mihala Gyula elnök és Fekete Mihály főtktár aláírásával – azzal a javaslattal fordult az igazságügyminiszterhez, hogy a vádlottaknak „köztársasági amnesztiát” adjanak. A vádlottak ugyanis „*a forint stabilizációja alkalmával, a demokrácia védelme érdekében jöbhiszemű tudatlanság folytán követték el cselekményüket. Az azóta eltelt idő alatt úgy a munkásságukkal, mint magatartásukkal bebizonyították, hogy következetes hívei a demokráciának.*”³³⁶ Az eljárás megszüntetése végül a két párt egyesülése után történt meg. Az ügyet

326 MNL BAZML XXV. 6. 714/1947.; *Szabad Magyarország*, 1948. április 16.

327 *Északmagyarország*, 1948. október 16.

328 *Szabad Magyarország*, 1946. július 19.; *Északmagyarország*, 1948. október 1.

329 *Északmagyarország*, 1949. március 5.

330 *Északmagyarország*, 1949. március 23.

331 *Északmagyarország*, 1949. február 23.

332 *Északmagyarország*, 1949. augusztus 13.

333 *Szabad Magyarország*, 1946. szeptember 7.

334 MNL BAZML XXXV. 133/a. Ádám János és Biró Ferenc visszaemlékezése.

335 *Szabad Magyarország*, 1946. szeptember 7., 1946. október 20.

336 A nemzeti bizottság a következő személyek amnesztiában részesítését kérte: Dudás Alfréd, Báyer Oszkár, Slezák Ferenc, Károlyi István, Lakatos Henrik, Tranzik Zoltán, Buncsó Margit, Bodgál Gyula, Ocsenás Ágoston, Rajta Vilmos, Dozsnák János, Varga Lajos, Rejtő Dezső, Orbán Zoltán, Kiss Pál, Boros Miklós, Bogál [helyesen: Bodgál] Zoltán, Scholtz Géza. MNL BAZML XVII. 1. 304/1948.

érdemben az 1848-as centenárium kapcsán hirdettet közkegyelem alapján fejezték be. Az 1948. VI. tc. közkegyelmi rendelkezése alapján az ország demokratikus átalakulása során elkövetett bűncselekmények felelőseit, így a népitéletek elkövetőit, többek között a miskolci bűnösöket is mentesítették (SZABÓ 1995, 144). Így „*a Budapesti Népbíróság V. sz. tanácsa 1948. június 17-én hozott újabb határozatával a vádlottak bűnvádi üldözését 'büntet-hetőséget megszüntető ok' címén megszüntette. Ez a határozat politikai döntés eredménye volt, a népbíróság érdemben nem ítélt el.*” (MAJOR 1988, 301).

SZOVJET KATONAI BÍRÓSÁGOKON LEFOLYTATOTT ELJÁRÁSOK

A szovjet katonai elhárítás által letartóztatott emberek története jelen pillanatban igen nehezen fogható meg. Bár az orosz levéltárak iratanyaga számunkra nem ismert, néhány esetről így is viszonylag részletes információval rendelkezünk. A szovjetek által végzett letartóztatások többsége hadifogságba került személyeket ért. Így például Radvánszky József miskolci gimnáziumi nyelvtanárt – aki a fronton tartalékos századosi rangban vezérkari tolmács volt – a hadifogolytáborban tartóztatták le a szovjet államvédelmi szervek, majd a Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke 25 év kényszermunkára ítélte, s csak 1953. december 3-án térhetett haza Magyarországra (RÓZSÁS 2000, 307). Szintügy hadifogolyként került sor a diósgyőri Elek András letartóztatására, aki leventeként szolgált a háború végén. A Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke 20 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Kazahsztánba került, ahonnan sosem tért haza: Szpasszk rabkórházában, 1952 januárjában halt meg TBC-ben (RÓZSÁS 2000, 87).

A szovjetek azonban Magyarországon, a polgári lakosság körében is eszközöltek letartóztatásokat. Steiner Lajos lakost 1945. szeptember 23-án miskolci otthonából hurcolták el a szovjet katonák, minden indok nélkül. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1945. december 28-án 10 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Vorkuta szénbányáiban dolgoztatták. 1956. február 28-án, súlyos betegen érkezett haza Magyarországra (RÓZSÁS 2000, 333). Hasonlóképp tartóztatták le Drégely (Dreicher) Aladárt, a Miskolci Takarékpénztár igazgatóját. Drégelyt szovjet katonai törvényszék ítélte kényszermunkára, végül Szibériában hunyt el (RÓZSÁS 2000, 84). Szintügy ismeretlen okból hurcolta el a szovjet katonai elhárítás 1947. február 18-án Miskolcra Reiter Sándor

huszár ezredest. Reiter a Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke 25 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Az ezredes csak 1955. november 20-án térhetett vissza Magyarországra, fogsága azonban itt is folytatódott, a jászberényi börtönből csak 1956. június 4-én szabadult (RÓZSÁS 2000, 310).

Egyes esetekben pontos információval rendelkezünk a letartóztatások okáról. Így például Ternay István könyvelőt és Ádám Jánost a szovjet katonai elhárítás Miskolcon 1945. június 5-én tartóztatta le egy – őket agyonlőni szándékozó – orosz katona lefegyverzése miatt. A Budapesti Szovjet Helyőrség katonai bírósága Budapesten Ternayt 10, Ádámot 6 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte (RÓZSÁS 2000, 374; TERNAY 2003). Zorger Lajost társával 1946 februárjában a diósgyőri szovjet hősi emlékmű megrongálása, vagyis a rajta lévő vörös csillag eltávolítása miatt tartóztatták le. Zorger Lajost, Fazekas Dénes péktanoncot és Hoffmann József diákot – akinek az apja épp internálótáborban sínylődött – társaikkal együtt február 28-án fogták el.³³⁷ Közülük a Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke Budapesten Zorget halálra ítélte, büntetését később 10 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre változtatta (RÓZSÁS 2000, 31, 413).

1946-ban egykori kopjásokat tartóztattak le a szovjetek Miskolcon, így Szkárosi Józsefet, Varga Ferencet és Lipták Sándort. A kopjások a háború idején a front mögött láttak el szolgálatot, s céljuk diverzáns cselekmények (pl. robbantások) végrehajtása volt. Ilyen alakulatba került 1944 végén több miskolci is. A csoportot kiképezték, bevetésük azonban elmaradt. A társaság 1945. április 17-én esett szovjet hadifogságba. Egy részük azonnal a Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke elé került, a miskolciak közül Kása Lászlót Szombathelyen,³³⁸ Stefán Gyulát 15,³³⁹ Bártfai Jánost 15,³⁴⁰ Reményi Gézát 10 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte, majd az elítélteket szovjet munkatáborokba szállították (RÓZSÁS 2000, 310). Ekkor azonban Vargáék még szerencsés módon a magyar szervek elé kerültek. Varga Ferencet a szovjetek

337 *Fehvidéki Népszava*, 1946. március 22.

338 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Kása László bírósági tanúvallomása.

339 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Stefán Gyula tanúvallomása. 1959. december 2.

340 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Bártfai János tanúvallomása. 1959. december 2.

a szombathelyi népbünyészségnek adták át,³⁴¹ Szkárosi József pedig Győrben állt népbíróság elé, amely bizonyíték hiányában felmentette a vád alól, így mindketten hazatérhettek. 1946-ban tért haza Miskolcra a hadifogságból Lipták Sándor is, pár nap múlva azonban már a szovjet katonai parancsnokság tartóztatta le.³⁴² Lefogták 1946 áprilisában a Miskolcon tartózkodó Szkárosi Józsefet és Varga Ferencet is, s mindannyiuk ellen eljárást indítottak. A Szovjet Hadsereg Katonai Törvényseke Budapesten Varga Ferencet 10 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte.³⁴³ Érdekes módon ugyanakkor Lipták Sándor és Szkárosi József ügyében megszüntették az eljárást, Szkárosi 1946. szeptember 6-án térhetett haza.³⁴⁴ A társaság elítélt tagjai hosszú éveket töltöttek különböző szovjet munkatáborokban. Kása László 1953 novemberében, Bártfai János, Stefán Gyula és Reményi Géza 1953 decemberében, Varga Ferenc 1955. november 27-én térhetett haza Miskolcra.³⁴⁵

AZ 1945–1949 KÖZÖTTI POLITIKAI PEREK EMLÉKEZETE

Több mint tizenöt éve annak, hogy a háborús és népellenes bűnyügek felkeltették érdeklődésemet. Az 1956-os események kutatása során ugyanis számos olyan személy történetével találkoztam, akiket a háború után hosszabb-rövidebb időre elítéltek. Felmerült bennem a kérdés, hogyan lehetséges az, hogy háborús bűnyökért elítélt emberek a forradalom napjaiban köztiszteletnek örvendenek, s a forradalmi szervezetek (munkás-tanácsok, nemzetőrsegek) élére emeltetnek. 1956-os tevényeségük korántsem vérszomjas, kegyetlenkedő emberek képét mutatták, sőt túlnyomó többségben a rend fenntartása, az atrocitások elkerülése volt a céljuk. Megváltoztak volna talán? Vagy mint azt egyes iratok sugallják, ártatlanul elítéltek lehettek? A kutatás elsődleges motivációja ezen kérdések megválaszolása volt.

341 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Varga Ferenc bírósági tanúvallomása.

342 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Lipták Sándor bírósági tanúvallomása.

343 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Varga Ferenc tanúkihallgatása. 1959. december 2.

344 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Szkárosi József rendőrségi kihallgatása. 1959. november 25.; Lipták Sándor tanúvallomása. 1959. december 2.

345 MNL BAZML XXV. 21/b. 311/1960. Kása László, Stefán Gyula és Varga Sándor bírósági tanúvallomása.

A II. világháború utáni népbírósági eljárások a kor emberében sokszor felháborodást keltettek: vagy kevesellték a kiszabott bünyetést, vagy – függetlenül a háború alatti tevényeségétől – félelemmel teli érzéssel figyelték, mikor, ki ellen indul eljárás. A kommunista sajtó kezdetben rendszeresen ostromozta a népbíróságokat alacsony, illetve felmentő ítéleteik miatt, majd 1947-től kezdődően egyre nagyobb örömmel figyelte tevényeségüket.

Az elítéltek egy életre megbélyegzettek, háborús bűnyösök maradtak. Míg a málenkij robot áldozatainak többségét később kevésbé kísérté múltja, s akár még a „Pártban” is szerephez juthattak, a szovjet hadbíróóságok elítélteit általában a '60-as években rehabilitálták, addig a népbíróság által elítéltek hiába kérvényezték időről-időre rehabilitációjukat, az legfeljebb csak a rendszerváltozás után történhetett meg.

Bár a népbírósági eljárások idején a társadalom egy része ártatlanként tekintett az elítéltekre, a kommunista hatalom propagandája, szocializációja és történelemoktatása következtében később ezen elítéltek már a társadalom többségének szemében is háborús bűnyösök voltak. Míg az '50-es évek politikai elítélteire automatikusan áldozatként tekintettek, addig az 1950 előtti elítéltek megmaradtak jogosan elítélt személyeknek. Pironkodtak a hozzátartozóik is, s igyekeztek titokban tartani „szégyenüket”. A rendszerváltozás után sem azonnal következett be a változás, sőt igazából a folyamat még jelenleg is tart. Történeiszekink fokozatosan kutatják, derítik fel az 1945–1949 közötti eljárásokat, azonban – mivel jelentős részük a holokauszthoz, illetve más háborús bűnyökhöz köthető – ezek megítélése sajnos sokszor még ma is politikai kérdés.

A népbírósági eljárások során ugyanakkor gyakran felmerül a kérdés, valóban háborús/népellenes bűnyösök voltak-e a vádlottak, vagy csupán az újonnan kialakuló rendszer, a napról-napra erősödő kommunista hatalom áldozatai? A tisztánlátást nehezíti, hogy míg az '50-es években sokszor kitalált történetek alapján jártak el a bíróságok, addig a népbíróságok valóban megtörtént esetek ügyében folytattak le eljárásokat. A II. világháború során valóban történtek emberiség elleni, háborús és – a szó szoros értelmében vett – népellenes bünytettek. Valóban voltak, akik végrehajtottak (pl. Létrástetőn) tömeggyilkosságokat, valóban voltak, akik kegyetlenül bántak a munkaszolgálatosokkal, a baloldali érzelműekkel, a gettósított zsidókkal, vagy épp a beosztott honvédekkel, leventékkal.

Ezen ügyekben pedig eljárások indultak, amelyek során marasztaló ítéletek születtek, néha halálbünytetések. Történeiszekünk egyik tragédiája, hogy a népbírósági

eljárásokat nem megnyugtató módon folytatták le. Tragédia, hogy a tömeggyilkosságok ügyében – Miskolc tekintetében – túlnyomó többségben 1948-ban folytatták le a pereket, s hoztak számos halálos ítéletet, amikor már a történészeink szerint is „pártbírótság” létezett, s nem népbírótság.

Tragédia annak számára, aki jogosan elvárta a hatalomtól, hogy kivégzett munkaszolgálatos apjának gyilkosát megbüntessék és tragédia annak számára is, aki azóta sem hisz elítélt apja bűnösségében, s úgy gondolja, hogy ártatlanul ítélték el, vagy adott esetben végezték ki. Tragédia mindannyiunk számára. Így hát még köztünk élnek emberek, akik hinni akarnak az apjuk gyilkosaként kivégzett emberek bűnösségében, s azok is, akik rehabilitációs eljárásokat indítanak apjuk felmentése érdekében. Az egyes ügyeknél a választ sajnos ma már nem feltétlenül tudjuk teljes bizonyossággal megadni. Az iratok eltűntek, vagy ha meg is vannak, egyes esetekben joggal merülhet fel velük kapcsolatban a manipulálás kérdése.

RÖVIDÍTÉSEK, FORRÁSOK

- BFL – Budapest Főváros Levéltára, Budapest
 XXV. 1/a. A Budapesti Népbíróóság iratai. Büntetőperes iratok
- HOM HTD – A Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Adattára, Miskolc
 80.46.1. Dancza Lajos: *Az elszállt évtizedek és ami mögöttük van*. Önéletrajz. Kézirat.
- MNL BAZML – Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára, Miskolc
 IV. 904/b. Borsod-Gömör-(Kishont) vármegye alispánjának iratai. Közigazgatási iratok
 IV. 1908/b. Miskolc Város Árvaszékének iratai. Általános iratok
 VII. 1/b. A Miskolci (Királyi) Törvényszék iratai. Polgári és büntetőperes
 VII. 51/b. A Miskolci (Királyi Ügyészség) Államügyészség iratai. Iratok
 XVII. 2. A Miskolci Nemzeti Bizottságiratai
 XVII. 407. A Miskolci II. sz. Igazoló Bizottság iratai
 XVII. 411. A Miskolci VI. sz. Igazoló Bizottság iratai
 XVII. 417. A Miskolci XIV. sz. Igazoló Bizottság iratai
 XVII. 420. A Miskolci Igazoló Bizottságok vegyes iratai
 XXIV. 202/b. A Borsod Vármegyei Földhivatal iratai. Általános iratok
 XXV. 4. A Miskolci Népbíróóság iratai
 XXV. 6. A Miskolci Népbügyészség iratai
 XXV. 21/b. A Borsod-Abaúj-Zemplén (1983-ig Miskolci) Megyei Bíróság iratai. Büntetőperes iratok
 XXV. 71/d. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség iratai. TÜK-iratok

XXXIII. 1/a. Állami anyakönyvi másodpéldányok levéltári gyűjteménye. Abaúj, Borsod, Gömör, Kishont, Torna (vár)megye és Miskolc város anyakönyvi kerületei állami anyakönyvi másodpéldányainak gyűjteménye

XXXV. 133/a. Az MSZMP és jogelőd pártjai B.-A.-Z. megyei és miskolci szervezetei dokumentumainak gyűjteménye. Általános gyűjtemény

MNL OL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

XXVI. A. 14/b. Magyar Távirati Iroda.

IRODALOM

APOR Péter

1993 Latorczay Lőrinc népbíróósági pere. *Sic Itur Ad Astra*, 1993. 2–4. sz. 235–260.

BÉKY Loránd

2016 *Béký (Bergmann) József. Egy m. kir. honvédtiszt tipikusan magyar életútja a XX. században*. Kézirat.

DANCZA Lajos

1977 *Az elszállt évtizedek és ami mögöttük van*. Önéletrajz. HOM HTD 80.46.1. Kézirat.

FEHÉRVÁRY István

1990 *Börtönvilág Magyarországon, 1945–1956*. Magyar Politikai Foglyok Szövetsége, Budapest.

GÁL Attila

2001 Tábornokok a népbíróóság előtt. *AHadtörténeti Levéltár évkönyve*, 2001. <http://mek.oszk.hu/04800/04872/html/> (utolsó letöltés: 2017. február 19.)

HEGYI Imre

2004 *Egy élet a népi mozgalomban*. Nagy Imre Alapítvány, Budapest–Miskolc.

IZSÁK Lajos–KUN Miklós (szerk.)

1994 *Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948*. Századvég, Budapest.

JANEK István

2010 Magyar közeledési szándékok a szlovák vezetőkhoz 1943–1944 folyamán. *Múltunk*, 2010/4. 107–147.

KAPUSI Krisztián

2005 *Keresztezett életutak. Halmay Béla és Honti Béla miskolci polgármesterek*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Pfliegler J. Ferenc emlékére a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárért Alapítvány, Miskolc.

KIS József

2015 A miskolci tízes csoport története. *Levéltári Közlemények*, 86. 155–171.

2016 *Miskolc 1956*. Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata, Miskolc.

2017 A Borbély Maczky-eset – gyilkosság kivizsgálás nélkül. *Történelem és Muzeológia – Internetes folyóirat Miskolcon* 4. (2017) 1–2. 40–56. http://www.hermuz.hu/hom/images/latogatoinknak/history-journal/pdf/4_2017_1_2/3_KIS.pdf

- KOPÁCSI Sándor
1989 *Életfogytiglan*. Bibliotéka Kiadó, Nyíregyháza.
- MAJOR Ákos
1988 *Népbírászkodás – forradalmi törvényesség*. Minerva, Budapest.
- MÉSZÁROS Tamás
2011 Gazdák a népbíróság előtt. *Kommentár*, 2011/6. 54–63.
- MIKÓ Zsuzsanna
2015 Az új jogrend kialakulása: a népbíróságok. *Levéltári Közlemények*, 86. 53–70.
- PAPP Gyula
2009 Az igazoló eljárások és a háborús bűnök megtorlása 1945 után Magyarországon. *Aetas*, 24. évf. 2. sz. 162–179.
- PELLE János
1996 *Az utolsó vérvádak. Az etnikai gyűlölet és a politikai manipuláció kelet-európai történetéből*. Pelikán Kiadó, Budapest.
- PÜNKÖSTI Árpád
2006 Anyám vőlegénye. *Élet és Irodalom*, L. évf. 37. sz. (2006. szeptember 15.)
- RÓZSÁS János
2000 *Gulag-lexikon*. Püski Kiadó, Budapest.
- SOMORJAI Lehel
2007 Miskolc a második világháború alatt. In DOBROSSY István (szerk.): *Miskolc története V/1*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Herman Ottó Múzeum, Miskolc. 118–142.
- SZABÓ Róbert
1995 *A kommunista párt és a zsidóság Magyarországon (1945–1956)*. Windsor kiadó, Budapest.
- SZEPESSY Péter
2005 A magyar holokausztot tárgyaló publikációk elemző áttekintése 1945-től a rendszerváltásig. *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Philosophica*, Tom. 10. Fasc. 3. 85–121.
- TERNAI András (szerk.)
2003 *Levelek a pokol tornácáról*. Garbo Kiadó, Budapest.
- TÖRÖK Bálint
2008 Két ellenálló katonatiszt – Emlékezés Kudar Lajosra és Mikó Zoltánra. *Magyar Szemle. Új folyam*, XVII. 7–8. sz. http://www.magjarszemle.hu/volume/2008_4 (utolsó letöltés: 2017. május 28.)
- ZINNER Tibor
1985 Háborús bűnösök perci. Internálások, kitelepítések és igazoló eljárások 1945–1949. *Történelmi Szemle*, 1985/1. 118–140.

WAR CRIMINAL OR VICTIM?

Keywords: Second World War, People’s Court, war criminals, political criminal procedures, sovietization

The subject of the research is to investigate the politically determined criminal procedures in Miskolc, between 1945 and 1949. This paper focuses on the history and the characteristics of the People’s Court trials in Miskolc. Other matters like police measure sanctions (police custody, arrest, internment) and deportation or court martial by the soviet military are also investigated. A lot of court trials were officially non-political, but in fact many started and ended up with pure political targets. The majority of the procedures in Miskolc were carried out by the city People’s Court, but some trials were dedicated to the Budapest or even more to the Debrecen People’s Court. This paper is not dedicated to comment the righteous or wrongful sentences of the People’s Court, even though there are some obvious doubts. Limited to the historical facts and data, the author’s goal is simply to present the political criminal procedures of the 1945–1949 period, to emphasize their intensity and to summarize the final results.

[translated by the editor]

Kis, József